

Ewaluacja instrumentu RLKS w
województwie pomorskim w latach 2014-
2020

STOWARZYSZENIE POWIŚLAŃSKA
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

RAPORT KOŃCOWY

Pracownia Badań Soma. Monika Kwiecińska-Zdrenka
TORUŃ, 2022|

Spis treści

Streszczenie.....	2
1. Przedmiot badania. Cele i zakres badania.....	3
2. Metodologia badania i opis realizacji badania.....	4
Wielkość i dobór próby badawczej.....	5
3. Wyniki badania i ich interpretacja.....	6
3.1. Ocena wpływu na główny cel LSR.....	6
3.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny.....	14
3.3. Przedsiębiorczość.....	16
3.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe.....	19
3.5. Grupy defaworyzowane.....	21
3.6. Innowacyjność.....	25
3.7. Projekty współpracy.....	26
3.8. Ocena funkcjonowania LGD.....	27
3.9. Ocena procesu wdrażania.....	29
3.10. Wartość dodana podejścia LEADER.....	30
4. Odpowiedzi na pytania badawcze.....	33
5. Wnioski i rekomendacje.....	37
Spis tabel i wykresów.....	39
Załączniki. Narzędzia badawcze.....	41
Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI).....	41
LGD (IDI).....	47

Wykaz skrótów

APS – aktywna polityka społeczna

DR – analiza danych zastanych (deskresearch)

CATI – wywiady telefoniczne (computer assisted telephone interviews)

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

IDI – indywidualny wywiad pogłębiony (in-depth interview)

JST – jednostka samorządu terytorialnego

LGD – Lokalna Grupa Działania

LSR – Lokalna Strategia Rozwoju

OP – Oś Priorytetowa

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność

ZR – zrównoważony rozwój

Streszczenie

Niniejszy raport zawiera wyniki ewaluacji realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju przez Stowarzyszenie Powiślańska Lokalna Grupa Działania.

Podstawy źródłowe badania to:

- dane zastane: sprawozdanie finansowe i rzeczowe LGD, Lokalna Strategia Rozwoju, dokumenty LGD (statut, regulaminy, ogłoszenia o naborach, itp.)
- dane zastane: statystyki publiczne
- wywiady kwestionariuszowe z mieszkańcami, z uwzględnieniem beneficjentów działań realizowanych na obszarze LSR
- wywiady indywidualne pogłębione z przedstawicielami LGD (Rady, Zarządu, Biura).

Badanie empiryczne realizowano w 2021 roku.

Raport uporządkowano tematycznie zgodnie z wytycznymi ministerialnymi, tj. w dziesięć działów:

- Ocena wpływu na główny cel LSR
- Ocena wpływu LSR na kapitał społeczny
- Ocena wpływu LSR na przedsiębiorczość
- Ocena wpływu LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe
- Ocena wpływu LSR na grupy defaworyzowane
- Poziom innowacyjności realizowanych działań
- Projekty współpracy
- Ocena funkcjonowania LGD
- Ocena procesu wdrażania LSR
- Wartość dodana podejścia LEADER

Raport zawiera także zbiorcze zestawienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze, wnioski i rekomendacje, które będą przedmiotem dalszych konsultacji społecznych oraz wykorzystane narzędzia badawcze.

1. Przedmiot badania. Cele i zakres badania

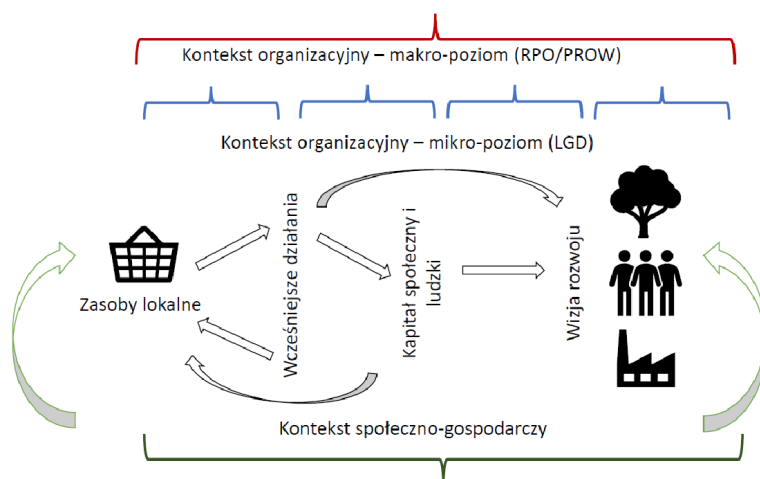
Przedmiotem badania jest instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Celem RLKS jest zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwiększenie potencjału gospodarczego oraz aktywności społecznej i zawodowej na obszarach problemowych objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (LSR). Działania podejmowane w ramach RLKS mają służyć zaktywizowaniu lokalnych społeczności w zakresie kreowania i podejmowania przez nie różnego rodzaju inicjatyw oddolnych i umożliwią podniesienie zdolności do budowania kapitału społecznego, który jest znaczącym czynnikiem w kontekście poprawy konkurencyjności obszarów, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne.

Rozwój lokalny kierowany jest przez LGD, składające się z osób reprezentujących lokalne społeczno-gospodarcze interesy publiczne i prywatne.

Ocena sposobu wdrożenia i stosowania instrumentu RLKS powinna być dokonana z uwzględnieniem pełnego kontekstu: **organizacyjnego** (na poziomie LGD), **społeczno-gospodarczego** (specyfiki i możliwości rozwojowych na danym obszarze, w tym poziomu wykluczenia społecznego), **poziomu kapitału danej społeczności** (w postaci kapitału ludzkiego, społecznego, w tym wcześniejszych doświadczeń aktywizacyjnych i działania na rzecz społeczności owocujących poczuciem sprawstwa), **poziomu świadomości społecznej**, w szczególności **wizji rozwoju** (gospodarczego, społecznego i ekologicznego) oraz powiązania tych sfer. Podejście to obrazuje poniższy rysunek (rys. 2).

Przyjmujemy przy tym, że kontekst organizacyjny na poziomie programowym jest względnie sztywny, natomiast może być różny na poziomie poszczególnych LGD (założenia RLKS mogą być różnie realizowane). Kontekst społeczno-gospodarczy wpływa z jednej strony na kapitał ludzki (skalę wykluczenia społecznego), ale z drugiej strony determinuje też wizję rozwojową (można założyć, że na obszarach, na których silnie odczuwane są ubóstwo i wykluczenie, częściej brane są pod uwagę aspekty gospodarcze i społeczne rozwoju, z mniejszą uwagą dla rozwoju ładu ekologicznego). Istotnym dopełnieniem opisu przypadku powinno być rozpoznanie sposobu gromadzenia wcześniejszych doświadczeń – te wpływają na poziom kapitału społecznego i ludzkiego, a ten na fazę wdrażania instrumentu RLKS.

Rysunek 1. Uwarunkowania wdrażania RLKS

Źródło: opracowanie własne

Przyjęcie powyższych założeń prowadzi do przyjęcia schematu badania, które realizowane będzie w porządku i w sposób, który pozwoli odnieść się do wszystkich powyższych kwestii. Odtworzony zostanie kontekst organizacyjny na poziomie makro (analiza dokumentów źródłowych), jak również na poziomie mikro (sposób funkcjonowania LGD – wywiady LGD), odtworzenie kontekstu społecznego: uwarunkowań

społeczno-gospodarczych obszaru objętego RLKS (na podstawie analizy statystyk publicznych oraz wywiadów z JST) i zasobów społecznych i ludzkich (na podstawie wywiadów z mieszkańcami).

2. Metodologia badania i opis realizacji badania

W badaniu wykorzystane będą następujące metody badawcze:

1. Analiza dokumentów źródłowych (**deskresearch**)

Technika deskresearch polegająca na analizie danych zastanych, które przynoszą informacje ważne z perspektywy problematyki badania, lecz nie zostały wytworzone na jego potrzeby. Analiza obejmie swoim zakresem:

- Dokumenty programowe,
- Dokumenty strategiczne,
- Dokumenty prawne regulujące rozwój lokalny i rewitalizację,
- Wytyczne, poradniki, podręczniki dla LGD,
- Analizy, raporty z ewaluacji dotyczących przedmiotu badania,
- Dokumentacja konkursowa, wypełnione karty oceny formalno-merytorycznej dla projektów z zakończoną oceną formalno-merytoryczną,
- Sprawozdania z realizacji Programu,
- Lokalne Strategie Rozwoju.

Analiza dostarczy wiedzy umożliwiającej ocenę kontekstu organizacyjnego na poziomie makro i mikro.

2. **CATI/CAWI** - z (**potencjalnymi**) **wnioskodawcami i beneficjentami** - mieszkańcami regionu.

Ze względu na prawdopodobne zagrożenie epidemiczne zaplanowano realizację 1000 wywiadów telefonicznych na próbie reprezentatywnej dorosłych mieszkańców 15 LGD (tj. średnio 67 wywiadów na 1 Grupę).

W celu uzupełnienia materiału badawczego opublikowany będzie także link do wersji elektronicznej kwestionariusza na stronie Stowarzyszenia LGD. Pomiar zostanie przeprowadzony z pomocą specjalistycznej platformy SomaLab, która umożliwi w pełni anonimowe (ale kontrolowalne) gromadzenie danych.

3. **IDI** – z **wybranymi celowo liderami lokalnymi z obszaru funkcjonowania LGD-ów**

Wywiady indywidualne pogłębione umożliwiają dzięki stworzeniu intymnych okoliczności rozmowy, warunki do tego, aby poza prezentacją faktów, badani mogli formułować oceny i je uzasadniać. Pozwoli to na ustalenie w szczególności tych obszarów, które pozwolą na stworzenie rekomendacji zarówno operacyjnych, jak i strategicznych dotyczących przyszłej perspektywy finansowej.

Wielkość i dobór próby badawczej

Mieszkańcy (potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci)

Przyjęto, że próba powinna z jednej strony dawać reprezentatywny obraz całego obszaru, ale jednocześnie powinna umożliwiać wnioskowanie dla każdego z obszarów LGD z osobna.

Lp.	Nazwa LGD	mieszkańcy	wnioskodawcy	w tym beneficjenci
1	Lokalna Grupa Działania "Chata Kociewia"	81	8	7
2	Lokalna Grupa Działania "Trzy Krajobrazy"	51	8	5
3	Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Dorzecze Słupi	100	10	6
4	Lokalna Grupa Działania "Wstęga Kociewia"	47	8	5
5	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemi Człuchowskiej	52	8	4
6	Powiatowa Lokalna Grupa Działania	40	5	5
7	Słowińska Grupa Rybacka	59	8	3
8	Stowarzyszenie "Bursztynowy Pasaż"	27	5	5
9	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Dolnego Powiśla"	34	10	6
10	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy	56	8	4
11	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Stołem	33	5	3
12	Stowarzyszenie Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka	77	8	3
13	Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby	127	10	3
14	Żuławska Lokalna Grupa Działania	56	8	6
15	Lokalna Grupa Działania "Kaszubska Droga"	43	8	5
RAZEM		883	117	67

Liderzy lokalni

Przyjęto założenie, że liderzy lokalni są zainteresowani wpływaniem na rozwój przez udział w pracach LGD. W efekcie przyjęto, że w każdym LGD badaniem objęte będą po 3 osoby reprezentujące:

- mieszkańców (po 1 osobie z 15 LGD)
- organizacje pozarządowe (nie mniej niż 8 osób) lub samorząd lokalny (nie mniej niż 7 osób)
- przedsiębiorcy (po 1 osobie z 15 LGD)

3. Wyniki badania i ich interpretacja

3.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Pytanie badawcze:

1. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

W Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej z uwzględnieniem konsultacji społecznych wyróżniono trzy główne obszary problemowe, na których powinny koncentrować się działania LGD:

- Aktywizacji Powiśla przez rozwój kompetencji mieszkańców, wzmocnienie instytucji i kapitału społecznego obszaru
- Rozwój turystyki na obszarze LGD w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe
- Wzmocnienie przedsiębiorczości służące tworzeniu miejsc pracy

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
brak tożsamości lokalnej w skali obszaru PLGD, niski poziom angażowania się (zwłaszcza ludzi młodych) w inicjatywy społeczne	niski poziom aktywności społecznej mieszkańców PLGD w skali powiślań pomiędzy gminami, w tym przejawiający się niskim wskaźnikiem liczby organizacji pozarządowych działających na obszarze PLGD	towarzyszące im zjawisko wykluczenia osób starszych i wymagających opieki, do zaspokajającej ich potrzeby oferty, zwłaszcza kulturalnej. Braku koordynacji działań inkluzywnych	I. Aktywne Powiśle	1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców PLGD w dziedzinach kluczowych dla przyszłości obszaru PLGD	osoby, posiadające możliwość wpływu na kształtowanie przyszłych decyzji młodych mieszkańcy obszaru PLGD (ogółem osoby reprezentujące wszystkie grupy docelowe
				1.2. Wzmocnienie instytucji i kapitału społecznego na obszarze PLGD	Osoby z terenu PLGD reprezentujący formalne (organizacje pozarządowe) i nieformalne grupy Osoby z terenu PLGD reprezentujący formalne (organizacje pozarządowe) i nieformalne grupy Osoby 50+ z terenu PLGD; Absolwenci szkół

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
					ponadgimnazjalnych z terenu PLGD; Seniorzy
Brak koordynacji działań marketingowych na rzecz turystyki, deficyty w infrastrukturze turystycznej	oferta turystyczna nie jest konkurencyjna wobec oferty miasta Kwidzynia	niski poziom aktywności turystycznej, niska liczba turystów wypoczywających na obszarze PLGD	II1. Rozwój turystyki na obszarze LGD w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe	II.1 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru PLGD	Mieszkańcy JST z obszaru PLGD, Osoby z terenu PLGD reprezentujący formalne (organizacje pozarządowe) i nieformalne grupy powiązań mieszkańców PLGD JST z obszaru PLGD, Osoby z terenu PLGD, organizacje pozarządowe, nieformalne grupy powiązań mieszkańców PLGD, przedsiębiorcy
				II.2. Aktywna promocja walorów przyrodniczo kulturowych oraz oferty turystycznej obszaru PLGD	
Niewielka skala działalności gospodarczej na obszarze PLGD (czego dowodem jest znacznie niższa wartość wskaźnika liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców na obszarze PLGD niż w skali województwa)	trudna sytuacja osób w wieku do 34lat oraz w wieku powyżej 50 lat Niska dostępność do usług przetwórstwa produktów rolnych	Niskie kompetencje mieszkańców – ograniczenie dla podejmowania działalności gospodarczej brak właściwego wsparcia dla firm	Przedsiębiorcze PLGD służące tworzeniu miejsc pracy	III.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców LGD w zakresie podejmowania działalności gospodarczej	Osoby z terenu PLGD planujące lub prowadzące działalność gospodarczą
				III.1.2. Tworzenie nowych przedsiębiorstw wspierających społeczny i gospodarczy rozwój obszaru PLGD	Osoby z terenu PLGD planujące lub prowadzące działalność gospodarczą
				III.1.3. Rozwój już istniejących przedsiębiorstw wspierających społeczny i gospodarczy rozwój obszaru PLGD	Osoby z terenu PLGD planujące lub prowadzące działalność gospodarczą
				III.1.4. Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego	Osoby z terenu PLGD planujące lub prowadzące działalność gospodarczą

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LSR

W diagnozie wskazano pięć najważniejszych grup docelowych:

- grupa osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, lub już tę działalność prowadzących – ważna ze względu na możliwość tworzenia miejsc pracy oraz możliwość uruchamiania produktów turystycznych oraz wzbogacania aktywów lokalnych, które mogą przyciągać turystów na obszar PLGD (szczególnie: Sekcja I; odpowiednio: zakwaterowanie i działalność usługowa związana z wyżywieniem).
- mieszkańcy PLGD, reprezentujący formalne (organizacje pozarządowe) i nieformalne grupy powiązań mieszkańców PLGD – postrzegani jako ci, którzy mogą inicjować aktywne włączanie mieszkańców
- władze gmin (JST), znajdujących się na obszarze PLGD – m.in. ze względu na możliwość rozwoju infrastruktury turystycznej
- osoby, posiadające możliwość wpływu na kształtowanie przyszłych decyzji młodych mieszkańców PLGD (uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych), a co za tym idzie – posiadających wpływ na szanse trafnego wyboru zawodu i późniejszego znalezienia miejsca pracy. Grupa ta – składająca się z rodziców i osób profesjonalnie zajmujących się doradztwem zawodowym - wydaje się szczególnie ważna zatem z punktu widzenia wzmocnienia działań służących zmniejszeniu poziomu defaworyzacji na rynku pracy osób młodych (absolwentów szkół ponadgimnazjalnych) mieszkańców obszaru PLGD)
- ogół mieszkańców obszaru PLGD.

Poziom powiązania problemów z ich uwarunkowaniami i niezbędnymi rozwiązaniami oraz wskazania grup docelowych tych działań jest bardzo wysoki.

Na koniec 2020 roku jedynymi obszarami wymagającym intensywnych działań były:

- Rozwój kompetencji mieszkańców LGD w zakresie ochrony środowiska w tym przeciwdziałania zmianom klimatu – realizacja według harmonogramu zaplanowana do końca 2021 roku
- Stworzenie warunków dla uprawiania turystyki kwalifikowanej na obszarze PLGD – działania przewidziano do realizacji w ramach projektów współpracy, a ich realizację zaplanowano na okres późniejszy niż podlegający ewaluacji.

Tabela 2. Postęp finansowy

Opis	Przedsięwzięcie	Założony budżet	Realizacja budżetu - kwoty przyznane (PLN)	Realizacja budżetu (%)
I. Aktywne Powiśle	I.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców PLGD w zakresie wspierania wyborów zawodowych dzieci i młodzieży powiązanych z kontekstem lokalnym	57 556,08 zł	65 439,82 zł 113,70	113,70
	I.1.2. Rozwój kompetencji mieszkańców LGD w zakresie ochrony środowiska w tym przeciwdziałania zmianom klimatu	235 584,56 zł	118 979,00 zł	50,50
	I.1.3. Rozwój kompetencji mieszkańców i podmiotów z terenu PLGD w zakresie aplikowania o środki LSR	1 367 500,00 zł	1 367 500,00 zł	100

	I.2.1. Wsparcie tworzenia, rozwoju i współpracy organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych na obszarze PLGD	175 349,92 zł	199 500,00 zł	113,77
	I.2.2. Inicjatywy służące kreowaniu tożsamości / wzmacnianiu powiązań pomiędzy mieszkańcami gmin PLGD	377 433,40 zł	440 916,37 zł	116,82
	I.2.3. Włączanie osób z grup defaworyzowanych w życie społeczne obszaru PLGD	285 000,00 zł	zł 181 730,00 zł	63,76
II1. Rozwój turystyki na obszarze LGD w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe	II.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców LGD w zakresie rozwoju oferty turystycznej i obsługi ruchu turystycznego	5 000,00 zł	5 000,00 zł	100
	II.1.2. Rozwój ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej na obszarze PLGD	1 030 214,64 zł	722 490,72 zł	70,13
	II.1.3. Zwiększenie poziomu współpracy pomiędzy instytucjami z terenu PLGD na rzecz rozwoju turystyki	95 000,00 zł	62 820,00 zł	66,13
	II.1.4. Stworzenie warunków dla uprawiania turystyki kwalifikowanej na obszarze PLGD	114 000,00 zł	0,00	0,00
	I.2.1. Zwiększanie liczby ofert turystycznych na obszarze PLGD	365 979,04 zł	317 266,02 zł	86,69
	II.2.2. Wykreowanie i popularyzacja marki turystycznej obszaru PLGD	197 882,36 zł	148 697,77 zł	75,14
	Przedsiębiorcze PLGD służące tworzeniu miejsc pracy	III.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców LGD w zakresie podejmowania działalności gospodarczej	5 000,00 zł	5 000,00 zł
III.1.2. Tworzenie nowych przedsiębiorstw wspierających społeczny i gospodarczy rozwój obszaru PLGD		1 344 303,04 zł	900 000,00 zł	66,95
III.1.3. Rozwój już istniejących przedsiębiorstw wspierających społeczny i gospodarczy rozwój obszaru PLGD		1 665 000,00 zł	1 533 880,63 zł	92,12
III.1.4. Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego		430 696,96 zł	474 999,00 zł	110,29

Dla większości działań udało się zrealizować założone wskaźniki rezultatu. Wyjątkiem są te działania, które wymagały bezpośredniego zaangażowania mieszkańców, co można wiązać z tym, że część tych działań nie była możliwa w warunkach pandemicznych. W okresie podlegającym ewaluacji nie było możliwości (lub możliwości były bardzo ograniczone) do tego, aby podnosić kompetencje społeczne mieszkańców, włączać ich w społeczne działania lub aktywizować grupy defaworyzowane. Nie udało się zrealizować projektów rozwoju przetwórstwa rolnego i tych, które wykorzystywałyby w pełni walory przyrodnicze, kulturalne i turystyczne obszaru.

Z drugiej strony, bardzo wysokie wartości realizacji pozostałych wskaźników mogą świadczyć o tym, że LGD nie pozostawał bierny, mimo zewnętrznych ograniczeń związanych z pandemią, ale te działania, które były możliwe realizował z nadwyżką.

Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy

	Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
I.1.1	Liczba osób - mieszkańców PLGD, które podniosły poziom swoich kompetencji w dziedzinach kluczowych dla przyszłości obszaru PLGD	100	0
I.1.2	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	200	249
I.1.3	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych	100	298
I.2.1	Liczba zawiązanych porozumień tworzących na obszarze PLGD nowe organizacje pozarządowe lub grupy nieformalne	5	140
I.2.2	Liczba odbiorców działań grup defaworyzowanych objętych wsparciem	200	0
II.1.1	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych	100	115
II.1.2	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej lub zmodernizowanej infrastruktury	10300	13006,00
II.2.1	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	2	0
III.1.1	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych	100	115
III.1.2	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	34	69,12
III.1.3	Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych	2	0

Mimo to, także we wskazanych sferach podejmowano działania – o czym świadczą wskaźniki produktu. Podejmowano zarówno działania kierowane do mieszkańców, jak i te służące przygotowaniu się do dalszej fazy działań na rzecz wykorzystania lokalnych zasobów i zwiększania kapitału społecznego w okresie popandemicznym.

Tabela 4. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy

	Wskaźnik produktu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
I 1.1.	Liczba operacji w zakresie wspierania świadomych, powiązanych z kontekstem lokalnym, wyborów zawodowych dzieci i młodzieży	1	100
I 1.2	Liczba operacji w zakresie ochrony środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu	10	20
I 1.3	Liczba miesięcy prowadzenia biura	82	65,85
I 1.3	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	100	107
I 1.3	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców	25	80
I.2.1	Liczba operacji których celem jest nawiązywanie współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi i lub/ grupami nieformalnymi lub ich tworzenie	7	100
I.2.2	Liczba wspartych inicjatyw, których celem jest kreowanie tożsamości /wzmacnianie powiązań pomiędzy mieszkańcami conajmniej 3 gmin PLGD	10	130
I 2.3.	Liczba wspartych inicjatyw, zrealizowanych na rzecz włączenia osób z grup defaworyzowanych w życie społeczne obszaru LGD	10	260

II 1.1	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców	5	100
II 1.2	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalne	11	90,91
II 1.3	Liczba operacji partnerskich na rzecz rozwoju turystyki	4	75
II 1.4	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	2	0
II 2.1	Liczba nowych Produktów turystycznych na obszarze PLGD	4	75
II 2.2	Liczba operacji promujących obszar PLGD	4	75
III 1.1	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców	5	100
III 1.2	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	14	64,29
III 1.3	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	7	85,71
III 1.4	Liczba stworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego	1	100

Podobnie jak we wszystkich LGDach realizacja działań na obszarze LSR jest nierównomierna – szczególnie niska była aktywność w gminach Ryjewo, Sadlinki i Gardeja. Z drugiej strony, wyraźnie pod względem wysokiej aktywności odznacza się gmina Kwidzyn i gmina Prabuty – a więc te, w których centrum znajduje się miejskie centrum rozwoju.

Tabela 5. Rodzaje realizowanych działań w podziale na gminy – liczba projektów realizowanych w poszczególnych gminach

Przedsięwzięcie	gmina					Razem
	Sadlinki	Kwidzyn	Prabuty	Ryjewo	Gardeja	
1.1.1	1	0	0	0	0	1
1.1.2	0	2	0	0	0	2
1.2.2.	1	0	1	1	2	5
1.2.3.	0	1	3	1	1	6
2.1.2	2	1	1	2	2	8
2.2.1	0	1	2	1	0	4
2.2.2	0	1	2	0	1	4
3.1.2	4	7	2	0	1	14
3.1.3	0	3	2	1	1	7
3.1.4	0	0	0	1		1
razem	8	16	13	7	8	52

Najczęściej beneficjentami działań LGD były osoby fizyczne, organizacje pozarządowe lub jednostki samorządu terytorialnego. Badany LGD jest jednym z nielicznych, w których z działań skorzystały także nieformalne grupy mieszkańców.

Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów

Przedsięwzięcie	beneficjent							razem
	Jednostka samorządu terytorialnego	Podmiot publiczny	Osoba fizyczna	Przedsiębiorca	Organizacja pozarządowa	Grupa nieformalna	Kościół, związek wyznaniowy	
1.1.1	0	0	0	0	1	0	0	1
1.1.2	0	0	0	0	2	0	0	2
1.2.2.	1	0	0	0	3	1	0	5
1.2.3.	0	0	0	0	2	4	0	6
2.1.2	7	0	0	0	1	0	0	8
2.2.1	1	0	0	1	0	0	2	4
2.2.2	3	0	0	0	1	0	0	4
3.1.2	0	0	14	0	0	0	0	14
3.1.3	0	0	0	7	0	0	0	7
3.1.4	0	0	0	1	0	0	0	1
razem	12	0	14	9	10	5	2	52

We wszystkich gminach tworzących obszar LGD obserwujemy niekorzystane procesy demograficzne, w szczególności przyrost ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Obserwujemy przy tym spadek przyrostu naturalnego, co oznacza, że wskazany proces jest wynikiem starzenia się ludności. Zmiany liczby ludności na obszarach wiejskich są pozytywne, ale jeśli uwzględnić odpływ ludności z gmin miejskich należy przyjąć, że na terenie gmin wiejskich osiedlają się mieszkańcy miast z tego obszaru. Takie ruchy migracyjne rodzą dla społeczności nowe wyzwania, ale także nowe szanse (o ile obszary wiejskie nie pełnią wyłącznie funkcji sypialni dla nowo osiedlających się mieszkańców).

W opinii badanych respondentów cele, jakie wyznaczono tworząc LSR są nadal aktualne.

Według badanych, cele były na tyle trafnie skonstruowane, że zachowały ważność mimo zmieniających się okoliczności zewnętrznych, wśród nich wskazywano zwłaszcza na zmiany rynku pracy pod wpływem niedoboru pracowników, a następnie pod wpływem pandemii.

O sukcesie realizowanych działań (mierzonych osiągnięciem przyjętych założeń) zaważyła trafność postawionej diagnozy (również to, że była konsultowana z mieszkańcami), sprawność organizacyjna LGD, ale także zdolność do dyskusji nad projektami członków Rady LGD.

Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD

Wskaźnik kondycji gminy	Kwidzyn gmina wiejska		Gardeja		Prabuty		Ryjewo		Sadlinki	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Liczba ludności ogółem	11241	11435	8458	8387	13230	12998	5986	5812	5899	6002
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	50,4	55,2	59,7	63,2	57	61,7	55,1	59,3	50,8	56,7
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	9,5	11,9	11,3	13,6	12,6	15,5	12,3	14,9	9,3	11,8
Liczba ludności – zmiana na 1000 mieszkańców	1,7	0,5	0,1	-4	-0,4	-7,1	-10,6	-3,3	-1,2	3
Saldo Migracji ogółem	0	17	0	-48	0	-46	0	-10	0	34
Przyrost naturalny na 1000 ludności		-1,58		-1,31		-3,53		-3,09		-0,67

3.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Pytanie badawcze:

2. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
3. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

W programie łącznie udzielono wsparcia 10 przedsięwzięciom realizowanym przez organizacje pozarządowe. Należy uznać, że to znaczący sukces zważając na niewielką liczbę organizacji pozarządowych powstających na obszarze LSR.

Najślabsze pod względem dynamiki wzrostu liczby organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców są gminy Gardeja, ale także Ryjewo i Sadlinki. Te gminy wymagają dalszego wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców i intensyfikowania włączania mieszkańców w działania społeczne (zgodnie z założeniami programu LEADER oddolność działań i zaangażowanie podmiotów lokalnych jest kluczowa dla powodzenia programu rozwojowego).

Tabela 8. Kapitał społeczny w gminach – liczba nowozarejestrowanych organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców

Rok	Gmina				
	Kwidzyn obszar wiejski	Gardeja	Prabuty	Ryjewo	Sadlinki
2010	0	0	0	2	2
2011	2	0	1	2	0
2012	2	0	2	0	0
2013	1	1	1	3	0
2014	4	0	0	0	0
2015	2	5	2	2	0
2016	4	1	2	3	0
2017	2	1	2	0	2
2018	3	1	1	0	2
2019	5	2	5	0	0
2020	3	0	2	0	2
Razem	28	11	18	12	8

Niską liczbę organizacji pozarządowych można tłumaczyć umiarkowaną potrzebą angażowania się mieszkańców w sprawy wspólne. Nieco ponad połowa mieszkańców deklaruowała, że uczestniczyli oni w działaniach na rzecz spraw wspólnych lub innych mieszkańców. **Połowa z nich (co czwarty mieszkaniec) zrobiła to pod wpływem zachęty ze strony LGD.**

Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną

Aktywność na rzecz lokalnej społeczności	tak	nie
Doświadczenie w podejmowaniu P. działań na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw	52,5	47,5
Doświadczenia w działaniach na rzecz wspólnych, do których zachęciła Lokalna Grupa Działania	25,0	75,0

Warto przy tym przyglądać się źródłom tych postaw, w tym tego, czy mają oni poczucie sprawczości, to jest towarzyszy im przekonanie, że od ich działań zależą zmiany zachodzące w ich lokalnej społeczności. W przypadku badanych z obszaru LSR zauważamy, że mają oni umiarkowane poczucie wpływu zarówno za życie wsi, jak i gminy. Takie przekonania mogą znacząco wpływać na preferowane

rodzaje aktywności – mieszkańcy będą bardziej skłonni do działań, których efekty będą dla nich bezpośrednio obserwowalne i odczuwalne.

Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność

Twierdzenie, które określa postawę badanego	tak	nie wiem	nie
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości	55,0	27,5	17,5
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy	55,0	27,5	17,5

Jednocześnie, należy zauważyć, że nawet przy obecnie umiarkowanej aktywności mieszkańców, podzielają oni przekonanie, że współdziałanie z innymi ma sens – pozwala pomóc potrzebującym (zdaniem 85%) i wpływać na kierunek zmian w gminie (77,5%).

Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	85,0
2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogę pomóc potrzebującym	15,0
Razem	100

Mieszkańcy pytani o to, co mogłoby zachęcić do działania najczęściej formułowali dość ogólnikowe odpowiedzi: „coś ciekawego”, „jeśli to będzie odpowiadało moim zainteresowaniom”, „jeśli to będzie coś, co mi pasuje”, „co pasuje do mnie”. Część badanych (ok. 1/3) wskazywało na to, że oczekują bodźca zewnętrznego do działania – wyraźnego sygnału, jakie są potrzeby, co można zrobić. Rządziej chcieliby samodzielnie decydować o tym, czym warto się zająć, samodzielnym określeniem potrzeb lokalnej społeczności. Nie znaczy to, że nie mają w ogóle potrzeby udziału w podejmowaniu takich decyzji i wyznaczaniu celu – przeciwnie, chętnie wezmą udział w konsultacjach społecznych, ale sami raczej ich nie będą inicjować.

Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
1. tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	77,5
2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogę wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	22,5
Razem	100,0

Rola LGD mogłaby w tym kontekście polegać na zdolności pogodzenia różnych interesów, zdolności do włączania różnych partnerów we wspólne przedsięwzięcia i większej skuteczności działania na rzecz wspólnych celów. Pełnieniu takiej roli służy aktywność animacyjna podejmowana już przez LGD. Chociaż rola lidera inicjującego działania na obszarze LSR postrzegana jest jako naturalna i nieoceniona, badani podkreślali, że ze względu na liczne zadania LGD niezbędne jest uzupełnienie tej jej aktywności przez lokalnych liderów. Należy ich poszukiwać poza istniejącymi już organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza, że już obecnie na obszarze LGD funkcjonuje kilka nieformalnych grup mieszkańców (które skorzystały już z finansowania).

3.3. Przedsiębiorczość

Pytania badawcze:

4. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
5. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane

Większość mieszkańców dostrzega istotne zmiany infrastrukturalne (70%), które nie tylko wpływają na jakość życia na obszarze LGD, ale także na możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Ponad połowa badanych zauważa, że w ostatnich latach wzrastała liczba nowych przedsiębiorstw oraz inwestycji gospodarczych i inwestycji w infrastrukturę turystyczną, co wpływało na zwiększenia się liczby ofert pracy (w ramach realizacji LSR powstały 32 nowe miejsca pracy – w tym 17 dla osób z grup defaworyzowanych, 9 nowych przedsiębiorstw – w tym 4 utworzone przez osoby z grup defaworyzowanych, wspomagano rozwój 6 istniejących już firm). Jednocześnie ponad połowa mieszkańców uważa, że nie zmieniły się warunki prowadzenia firm. W takim spostrzeganiu rzeczywistości nie musi być sprzeczności – bowiem warunki prowadzenia firm nie są zależne od rozwiązań lokalnych, ale także od rozwiązań prawnych i uwarunkowań makroekonomicznych. Mieszkańcy obserwują korzystne zmiany dotyczące możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Niepokojące jest natomiast, że zwiększaniu się liczby ofert pracy, nie towarzyszy zwiększenie atrakcyjności ofert pracy.

Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców

zmiany sytuacji gospodarczej w gminie w ostatnich 5 latach? (100 % w wierszach)	poprawa	bez zmian	pogorszenie
liczba nowopowstających przedsiębiorstw	25,7	30,0	12,5
ilość inwestycji gospodarczych	40,0	47,5	12,5
Ilość ofert pracy	70,0	17,5	12,5
atrakcyjność ofert pracy	47,5	47,5	5,0
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	70,0	25,0	5,0
rozwój infrastruktury turystycznej	55,0	40,0	5,0
warunki prowadzenia firm	30,0	57,5	12,5
możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	57,5	40,0	2,5

Mieszkańcy pytani o to, czy warto w kolejnej LSR uwzględnić wsparcie dla przedsiębiorców, wyrażają jednoznaczne opinie. Według nich wsparcie przedsiębiorczości jest kluczowe dla dalszego rozwoju obszaru. Jednocześnie wskazują na to, że takimi branżami, na które w szczególności należałoby zwrócić uwagę są te działy, które silnie odwołują się do lokalności i lokalnych zasobów. Stąd propozycje koncentrowały się przede wszystkim wokół agroturystyki, wsparcia lokalnego rzemiosła oraz lokalnych tradycji kulinarnych. Mieszkańcy, chociaż zauważają podejmowane już działania promocyjne, wyrażają przekonanie, że należy je intensyfikować i w centrum promocji ulokować właśnie lokalność. Wymieniano też konieczność wsparcia usług budowlanych i tych, które wprost przekładają się na podnoszenie jakości usług (np. szybki Internet), które mogą zaoferować lokalni przedsiębiorcy. Podkreślano, że nie chodzi jedynie o rozwój samych firm, ale także takie ich wsparcie, które będzie miało siłę promocyjną – np. organizacji warsztatów rzemieślniczych, które pozwoliłoby pogodzić te wymieniane wcześniej cele: odnowienie pamięci o lokalnym rzemiośle, możliwość sprzedaży lokalnych produktów, przyciągnięcie turystów, którzy skorzystają z agroturystycznej bazy noclegowej.

W ocenie badanych projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojem obszaru objętego LSR. W wywiadach pojawił się jednak głos, że spójność ta może być postrzegana jako problematyczna, jeśli traktować ją dosłownie – to znaczy w związku z tym, że gminy tworzące obszar objęty LSR różniły się sytuacją wyjściową, może to powodować, że nawet równe tempo rozwojowe gmin nie będzie niwelowało tych różnic. Chociaż różnice rozwojowe mogły

spowodować różnice możliwości podjęcia działań (inne było zaplecze finansowe, kadrowe, techniczne w poszczególnych gminach), to jednak z czasem różnice te zaczęły się zacierać – w opinii respondentów – samoistnie.

Potwierdzenie o rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR potwierdzają też statystyki publiczne. We wszystkich gminach wzrosła zarówno bezwzględna liczba firm, jak i liczba podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców. Dotyczy to wszystkich gmin znajdujących się na tym obszarze, bez względu na stan wyjściowy. Należy zauważyć, że w gminach, w których ten parametr rozwoju był wyjątkowo niekorzystny jeszcze w 2010 roku – przyrost ten był zdecydowanie bardziej dynamicznie (wzrost o 30%).

Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Rok	Gmina									
	Kwidzyn obszar wiejski		Gardeja		Prabuty		Ryjewo		Sadlinki	
	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkań
2010	899	123,8	494	92,3	1045	119,9	427	108,3	266	69,5
2011	932	126,8	490	91,1	1051	121,1	439	111,1	268	69,4
2012	937	126,3	498	93	1057	122,7	449	114	287	73,3
2013	981	131,4	495	93,4	1074	125,8	446	113,6	307	78,5
2014	983	131,1	500	94,4	1058	125	449	114,4	298	75,8
2015	987	132,1	516	97,5	1053	124,9	466	120,8	303	77,5
2016	995	132,2	510	96,7	1057	126,7	476	125,9	294	75,3
2017	1047	139,9	514	97,8	1097	133	492	131,4	317	81,5
2018	1086	145,8	545	104,4	1105	135,1	492	132,6	333	86,3
2019	1132	153,5	556	107,3	1120	138,2	510	138,4	358	93
2020	1191	161,7	579	112,7	1175	146,2	519	142,3	386	100,8

Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Rok	Gmina									
	Kwidzyn – obszar wiejski		Gardeja		Prabuty		Ryjewo		Sadlinki	
	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców
2010	88	8,04	39	4,59	135	10,01	31	5,22	38	6,48
2011	60	5,45	29	3,42	108	8,03	32	5,37	37	6,3
2012	72	6,5	39	4,58	93	6,93	39	6,5	43	7,31
2013	90	8,08	35	4,13	97	7,28	34	5,68	34	5,78
2014	81	7,26	35	4,14	77	5,82	39	6,54	22	3,73
2015	71	6,32	37	4,39	90	6,8	47	7,78	30	5,09
2016	67	5,94	30	3,55	82	6,22	41	6,85	24	4,07
2017	101	8,87	36	4,26	105	7,97	46	7,78	43	7,21
2018	100	8,79	59	6,97	112	8,51	39	6,64	40	6,7
2019	88	7,7	47	5,57	96	7,32	43	7,36	42	7,04
2020	89	7,79	46	5,48	88	6,75	31	5,33	45	7,5

3.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

6. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
7. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Turystyka i jej rozwój należały do najważniejszych celów LSR. Tym ważniejsza jest ocena efektów wsparcia tego sektora oraz wpływu tych działań na wzmocnienie lokalnej tożsamości. Ponad połowa badanych uważa, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD zwiększył się lub nie zmienił się w ostatnich latach (co oznaczać może, że jest równie wysoki, jak wcześniej). Pojedyncze osoby (7,5% mieszkańców) uznały, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru spadł – to osoby, które jednocześnie wyczuły na jakość środowiska i jego zmiany m.in. pod wpływem rosnącej presji turystycznej. Mieszkańcy odnotowują w szczególności to, że poprawie uległa infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna oraz znacząco polepszyła się promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. Dla ponad połowy (55%) badanych miało to znaczenie dla wzmocnienia ich (i tak silnej na tym obszarze) tożsamości lokalnej i identyfikacji z lokalną kulturą i tradycjami.

Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców

Obserwowane zmiany w ostatnich 5 latach	poprawa	bez zmian	pogorszenie
Poziom atrakcyjności turystycznej	52,5	40,0	7,5
Promocja dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	72,5	22,5	5,0
Infrastruktura i oferta kulturalna	47,5	47,5	5,0
Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna	67,5	27,5	5,0
Utożsamianie się mieszkańców z regionem	55,0	37,5	7,5

Zmiany te tylko do pewnego stopnia znajdują odbicie w statystykach publicznych GUS. Trzeba przy tym pamiętać, że badanie turystyki GUS ma znaczące ograniczenia (odnotowywane są dane dotyczące jedynie większych obiektów, z co najmniej 10 miejscami noclegowymi). Jednak nawet przy tych ograniczeniach odnotowujemy, że liczba takich obiektów noclegowych nie zmieniła się lub zmieniła się nieznacznie na korzyść. Poza Kwidzynie, nie zmieniła się liczba oferowanych miejsc noclegowych.

Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy

	Gmina									
	Kwidzyn		Gardeja		Prabuty		Ryjewo		Sadlinki	
	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe
2012	0	0	1	20	1	11	1	16	0	0
2013	0	0	1	21	2	25	1	16	0	0
2014	0	0	1	21	2	25	1	16	0	0
2015	0	0	1	21	2	23	0	0	0	0
2016	1	43	1	21	2	20	0	0	0	0

	Gmina									
	Kwidzyn		Gardeja		Prabuty		Ryjewo		Sadlinki	
	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe
2017	1	42	1	21	1	12	0	0	0	0
2018	1	44	2	46	1	12	0	0	0	0
2019	1	44	2	46	1	12	0	0	0	0
2020	1	45	2	46	1	12	0	0	0	0

Źródło: BDL GUS

Do kierunku rozwoju oferty turystycznej przyczyniają się też działania finansowane dzięki LGD. W ramach realizacji LSR powstało 8 obiektów sportowe i rekreacyjne, a 2 zostały przebudowane.

Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru

Wskaźnik	Wskaźnik szczegółowo	Realizacja (U)	Realizacja (P)
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	8	8
	Obiekty noclegowe	0	0
	Obiekty gastronomiczne	0	0
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	8	8
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	2	2
	Obiekty noclegowe	0	0
	Obiekty gastronomiczne	0	0
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	2	2

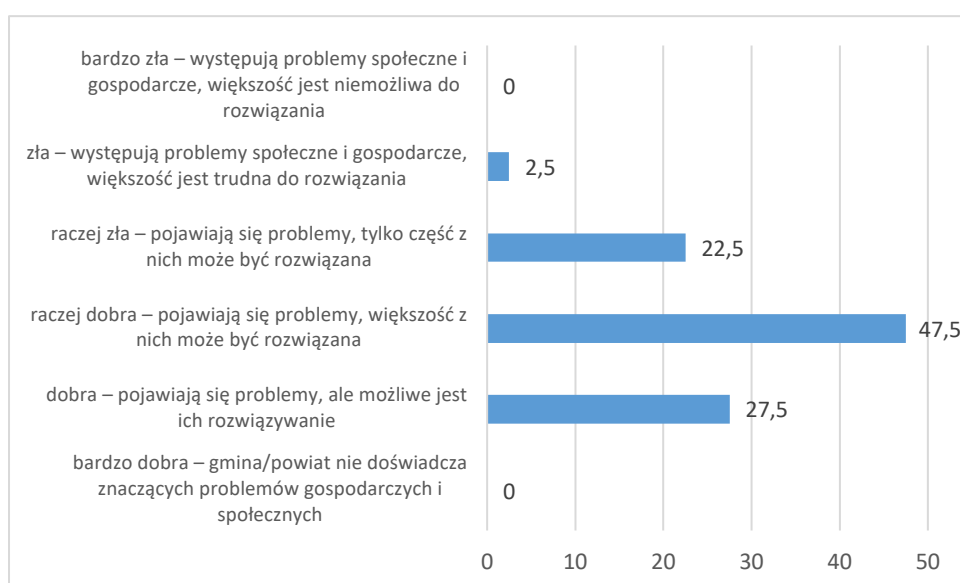
Zmiany te, jak pisaliśmy wcześniej, zauważane są przez mieszkańców. Pytani, o to, jakie powinny być dalsze kierunki rozwoju turystyki na obszarze LGD, wskazują, że powinna to być dalsza rozbudowa infrastruktury, która wpływa na atrakcyjność regionu i zarazem odpowiada potrzebom aktywnego spędzania czasu przez odwiedzających go turystów. Zwracano uwagę, że wskazane byłoby wsparcie takich form turystyki i rodzajów infrastruktury turystycznej, które nie zwiększają antropopresji na środowisko – agroturystyka, małe obiekty noclegowe. Postrzegają też jako atut obszaru, znajdujące się tu zabytki, które jednak wymagają remontów lub rewitalizacji (np. przez wykorzystanie tych przestrzeni na miejsca atrakcyjne dla turystów – jak wystawa fotografii lub galeria lokalnej sztuki). Według mieszkańców niezbędne są dalsze działania promujące w sposób kompleksowy ofertę całego obszaru tak, żeby mogła ona być konkurencyjna wobec oferty większych miast, z którymi sąsiadują gminy LGD.

3.5. Grupy defaworyzowane

8. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
9. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
10. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Mieszkańcy w większości oceniają obecną sytuację społeczno-gospodarczą swoich gmin jako dobrą – to opinia niemal 75% badanych. Nie znaczy to, że nie dostrzegają żadnych problemów (taką opinię wyrażało 25% mieszkańców), ale że uznają, że są one w dużej mierze możliwe do rozwiązania (22,5%). Wśród tych, którzy uważają, że sytuacja społeczno-gospodarcza nie jest dobra, najliczniejsi są ci, według których większość problemów, których doświadczają mieszkańcy, można rozwiązać na poziomie lokalnym lub ich rozwiązanie byłoby bardzo trudne.

Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców

Jednocześnie warto zauważyć, że te ogólnie pozytywne oceny sytuacji społeczno-gospodarczej to efekt zmian, jakie zaszły w ostatnich 7 latach, zwłaszcza w obszarze gospodarczym. Około 2/3 mieszkańców odczuwa także poprawę sytuacji społecznej. Wśród pozostałych przeważają opinie, że sytuacja w każdym z tych obszarów nie zmieniła się, ale się nie pogorszyła.

Oczywiście jesteśmy świadomi, że zmiany te nie są między innymi spowodowane sytuacją makroekonomiczną (wzrost koniunktury), a nie wyłącznie efektem działań na poziomie lokalnym. Te ostatnie nie są jednak bez znaczenia.

Tabela 19. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2014 roku w opinii mieszkańców

Obszar zmiany	poprawiła się	bez zmian	pogorszyła się
sytuacja gospodarcza	60,0	25,0	15,0
sytuacja społeczna	62,5	25,0	12,5

Wśród pozytywnych zmian zauważane są przede wszystkim spadek poziomu bezrobocia oraz dostęp do usług opiekuńczych dla osób zależnych – zwłaszcza dla dzieci w wieku do lat 3, rzadziej dla osób starszych i niepełnosprawnych, aktywność społeczna mieszkańców. Tu co najmniej połowa badanych zauważa poprawę. Według połowy mieszkańców zmieniła się także skala problemu ubóstwa (zależność od pomocy społecznej). Trudno jednak ocenić, jakie było źródło tych ocen – w jakim stopniu wpłynęły

na te zmiany działania LGD, w jakim poprawa koniunktury gospodarczej lub celowane działania rządu. Zapewne zostanie to zweryfikowane w okresie kryzysu gospodarczego i pogłębiającej się inflacji.

Tabela 20. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach w opinii mieszkańców

zmiany sytuacji społecznej	poprawa	bez zmian	pogorszenie
poziom bezrobocia	67,5	22,5	10,0
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	50,0	42,5	7,5
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	60,0	32,5	7,5
odpływ ludzi młodych z gminu/powiatu	27,5	37,5	35,0
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	57,5	37,5	5,0
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	47,5	47,5	5,0
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	35,0	42,5	22,5

Jako problem należy natomiast uznać dalszy odpływ młodych mieszkańców z gmin według 35% mieszkańców problem ten pogłębił się. Jednocześnie, zwróćmy uwagę, że mieszkańcy nie wiedzą, czy dzieci i młodzież są narażone na wykluczenie społeczne (tab. 22). Wśród tych, którzy mają opinię na ten temat przeważa przekonanie, że ubóstwo i marginalizacja społeczna w małym stopniu dotyczy tych grup, zatem nie może być przyczyną odpływu młodych.

Według większości mieszkańców w ich gminach żyją osoby narażone na wykluczenie społecznej (choć 22,5% było innego zdania). Najczęściej wskazywano tu osoby ubogie, niepełnosprawne i starsze. To o tyle ważne, że cechy te mogą współwystępować, powodując pogłębienie ryzyka marginalizacji. Badani nie umieli w większości ocenić, czy LGD i realizowana przez Grupę strategia w wystarczającym stopniu uwzględnia problemy tych osób. Pozostali oceniali, że LGD w wystarczającym stopniu uwzględnia w swoich działaniach takie grupy jak dzieci i młodzież, rodziny z dziećmi, przedsiębiorców i rolników. W opinii mieszkańców LGD w mniejszym stopniu uwzględnia natomiast sprawy tych grup, które wskazywano wcześniej jako szczególnie defaworyzowane.

Tabela 21. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców

Grupy mieszkańców w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):	Grupy narażone na wykluczenie społeczne	Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie		
		tak	nie	nie wiem
dzieci i młodzieży	2,5	19,4	0,0	80,6
osoby niepełnosprawne	35,0	3,2	6,5	90,3
osoby starsze/seniorzy	40,0	12,9	3,2	83,9
osoby samotne	10,0	6,5	0,0	93,5
rodziny z dziećmi	0,0	29,0	0,0	71,0
osoby ubogie	45,0	3,2	0,0	96,8
kobiety	0,0	9,7	0,0	90,3
przedsiębiorcy	-	22,6	9,7	67,7
rolnicy	-	12,9	3,2	83,9
inne grupy	0	-	-	-
nie ma takich grup	22,5	-	-	-

Z zawartej w Lokalnej Strategii Rozwoju diagnozy problemów społecznych obszaru wyłania się kilka defaworyzowanych grup. Są to:

- osoby bezrobotne w wieku 50+ zamieszkujących obszar LGD (ze względu na niekorzystną sytuację na rynku pracy)
- osoby w wieku od 18 do 35 lat zamieszkujące obszar PLGD, które utraciły zatrudnienie, lub nie mogą znaleźć pracy po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej - liczone, że to te osoby będą szczególnie zainteresowane i uruchomieniem działalności gospodarczej, z szansą na sukces
- seniorzy (osoby w wieku emerytalnym), w tym w szczególności tych osób, które wymagają stałej opieki ze względu na ograniczenia w dostępie do usług społecznych.

W wyniku tych rozpoznań w Lokalnej Strategii Rozwoju zawarto zapisy umożliwiające kierowanie działań do tych grup w postaci:

- kryteriów oceny projektów (w im większym stopniu operacja dedykowana była grupom defaworyzowanym – tym więcej było punktów) (LSR, s. 49) –waga punktacji była pomyślana w taki sposób, że sprzyjała uwzględnianiu potrzeb osób z grup defaworyzowanych w projektach;
- podejmowanych działań kierowanych wprost do tych grup: konsultacje społeczne (otwarte dyskusje z przedstawicielami środowisk defaworyzowanych- metoda partycypacyjna), które miały na celu identyfikację potrzeb grup defaworyzowanych (LSR, s 9) – nie jest jasne, czy przełożyło się to na podejmowane działania czy raczej ich planowanie na kolejne lata;
- działania włączające osoby z grup defaworyzowanych w życie społeczne obszaru PLGD przy wykorzystaniu zintegrowanego potencjału wielu instytucji: samorządu lokalnego, instytucji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji kościelnych i ośrodków pomocy społecznej oraz przedstawicieli grup defaworyzowanych (LSR, 62).

Dostępne statystyki publiczne wskazują, że problemy nazwane w diagnozie dokonanej na etapie tworzenia LSR, chociaż były trafnie określone, to zmieniły skalę w ostatnich pięciu latach. Zauważmy, że we wszystkich gminach tworzących LGD obserwujemy kilka pozytywnych zjawisk. Są to w szczególności: spadek bezrobocia, zwiększenie liczby osób pracujących oraz zmniejszenie liczby osób zależnych od pomocy społecznej.

Istotne jest w szczególności współwystępowanie tych trzech zjawisk, oznacza ono bowiem, że zmniejszenie liczby osób bezrobotnych nie miało miejsca (wyłącznie) z powodu wyjścia z rejestrów bezrobocia po to, żeby zacząć korzystać z innych niezarobkowych źródeł utrzymania. Tej ostatniej tendencji można upatrywać jedynie w gwałtownie kurczącej się grupie osób długotrwale bezrobotnych.

Wśród tych ogólnie pozytywnych trendów zmian należy zwrócić uwagę na dwa fakty. Po pierwsze, bezrobocie nadal częściej dotyczy kobiet i osób do 30 roku życia. Te cechy mogą współwystępować, a zjawisko może dotyczyć młodych kobiet, które wypadają z rynku pracy na dłużej z powodu macierzyństwa i opieki nad dziećmi. Jeśli przyjąć takie wyjaśnienie (prawdopodobne, bo zjawisko to obserwowane jest w całym województwie pomorskim), to oznaczałoby, że warto w przyszłości **uwzględnić wspieranie przedsiębiorczości nakierowanej na usługi opiekuńcze** (dostęp do nich jest ważną przesłanką powrotu kobiet na rynek pracy) oraz **rozważyć nagradzanie (w kryteriach dostępu) wprowadzania rozwiązań przyjaznych pracownikom** (np. uelastycznienie czasu pracy, wprowadzanie zatrudnienia w niepełnym wymiarze umożliwiającym łączenie pracy zawodowej z opieką nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi).

Po drugie, chociaż we wszystkich gminach obserwowane zmiany są korzystne, jednak następują z różnym nasileniem w poszczególnych gminach.

Tabela 22. Sytuacja społeczna na obszarze LGD

	Gmina									
	Kwidzyn		Gardeja		Prabuty		Ryjewo		Sadlinki	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem	1221	618	1674	773	2433	1696	937	445	621	373
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	1087	541	1987	920	1838	1300	1550	765	1054	621
Pracujący ogółem	1092	1310	494	467	1501	1561	535	463	218	216
Pracujący na 1000 mieszkańców ogółem	97	115	58	56	113	120	89	80	37	36
Bezrobocie – ogółem	451	333	304	270	594	412	266	198	209	161
Bezrobocie – kobiety	262	227	165	189	320	263	143	122	113	110
Bezrobocie – mężczyźni	189	106	139	81	274	149	123	76	96	51
Bezrobocie - do 25 roku życia	74	46	53	38	81	61	31	25	30	28
Bezrobocie - do 30 roku życia	140	106	92	87	164	124	68	52	59	61
Bezrobocie - powyżej 50 roku życia	116	79	82	61	154	90	84	52	57	32
Bezrobocie - długotrwale bezrobotni	249	157	178	127	309	212	157	109	116	78

3.6. Innowacyjność

Pytania badawcze

4. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
5. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Według zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju innowacyjność zdefiniowano w oparciu o zapisy podręcznika Oslo Manual: „Innowacja (innovation) to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. [...] Przyjęto, że minimalnym wymogiem zaistnienia innowacji jest, aby produkt, proces, metoda marketingowa lub metoda organizacyjna były nowe (lub znacząco udoskonalone) dla firmy. Zalicza się tu produkty, procesy i metody, które dana firma opracowała jako pierwsza, oraz te, które zostały przyswojone od innych firm lub podmiotów.”

Innowacyjność w operacjach finansowanych z budżetu LGD uwzględniano jako kryterium dodatkowo punktowane wg. poniższych zasad:

0 pkt. – brak innowacyjności

5pkt. – innowacyjność na poziomie wnioskodawcy/konsorcjum

10 pkt. – innowacyjność na poziomie PLGD

15 pkt. – innowacyjność na poziomie PLGD oraz wdrażanie rozwiązania z projektu innowacyjnego (np. Equal lub POKL) lub dobrej praktyki z krajów UE (poza Polską)

Założenia te, chociaż pomyślane trafnie jako sposób na motywowanie do innowacyjności, nie przełożyły się na liczbę zrealizowanych działań ukierunkowanych na innowacje (0) w rozumieniu narzuconym w sprawozdawczości PROW.

Rekomendowalibyśmy dwie korekty:

- a. korekta sposobu przyznawania maksymalnej liczby punktów – to jest przeniesienie dobrej praktyki innowacyjnej na poziomie PLGD z dowolnego projektu finansowanego ze środków UE - bez wskazywania, które mają pochodzić z Polski, a które z innych krajów
- b. rozważyć uwzględnić bardziej szczegółowej definicji innowacji, rozumianej jako proces, który służy:
  - Stworzeniu nowego produktu lub znacznej modernizacji istniejącego produktu – innowacje produktowe
  - Zastosowaniu nowej technologii, modyfikacja czynników i właściwości procesów wytwórczych – innowacje technologiczne
  - Wprowadzeniu nowych lub zmienionych (unowocześnionych) systemów organizacyjnych – innowacje organizacyjne
  - Udoskonaleniu systemów marketingowych (np. stworzenie nowego rynku zbytu) – innowacje marketingowe

i oznaczenie typu innowacji na karcie ocen (niezbędne dla końcowej ewaluacji).

Inne klasyfikacje typów innowacji bazują na podziale ze względu na skalę zmian (przełomowe, przyrostowe, drobne), stopień oryginalności zmian (kreatywne, imitujące, pozorne – drobne zmiany oferujące rzekome nowości), stopień złożoności zmian (izolowane, wiązane), typ uczestników procesu innowacji (sprzężone, niesprzężone) oraz wpływ na środowisko przyrodnicze (proekologiczne, obojętne oraz naruszające równowagę ekologiczną).

3.7. Projekty współpracy

Pytania badawcze:

13. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
14. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Projekt współpracy to projekt, który zakłada wspólną realizację działań przez partnerów z różnych regionów (projekt międzyregionalny) lub krajów (projekt międzynarodowy). Projekt współpracy podejmowane przez lokalne grupy działania przyczyniają się do osiągnięcia celów zawartych w lokalnych strategiach rozwoju, wykorzystując wiedzę i doświadczenia partnerskich lokalnych grup działania. Projekty te mogą zatem korzystać z już gotowych i stosowanych w innych miejscach rozwiązań oraz przewidywać ich adaptowanie, bądź też wypracowywać nowe rozwiązania przy udziale partnerów z innych regionów, w tym wspólne rozwiązania problemów, z którymi borykają się wszystkie uczestniczące w projekcie podmioty.

W LGD nie zrealizowano projektów współpracy – brak jest o nich wzmianek zarówno na stronie www LGD, jak i w Sprawozdaniu.

3.8. Ocena funkcjonowania LGD

Pytania badawcze

15. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
16. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
17. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?

LGD prowadził bardzo intensywne działania informacyjno-promocyjne. W Planie komunikacji stanowiącym integralną część LSR precyzyjnie sformułowano cele działań informacyjno-promocyjne, narzędzia do realizacji tych celów, grupy docelowe tych działań oraz sposób mierzenia postawionych celów. Zamierzano osiągnąć kilka celów:

- wzrost wiedzy mieszkańców PLGD oraz grup docelowych, w tym defaworyzowanych na temat LGD i instrumentów, którymi dysponuje w ramach uruchamianej strategii i komunikowanie postępów w realizacji strategii,
- podnoszenie kompetencji potencjalnych beneficjentów, co miało pozwolić na podniesienie jakości składanych aplikacji,
- informowania o bieżących działaniach, w tym o naborach, wynikach konkursów, itp.
- pozyskiwanie informacji zwrotnych od mieszkańców w celu zwiększenia skuteczności podejmowania działań na rzecz mieszkańców i weryfikacja działań komunikacyjnych
- konsultacje społeczne.

W ramach realizacji tego planu zorganizowano aż 82 spotkania z mieszkańcami. Prowadzono także licznie odwiedzaną stronę internetową LGD. Z doradztwa indywidualnego skorzystały 62 osoby, z których zdecydowana większość, bo 57 złożyła wnioski, a 44 podmioty podpisały umowę na realizację projektu. Wskazuje to na wysoki poziom realizacji przyjętych celów.

Tabela 23. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych

L.p.	Sposób realizacji celów informacyjno-promocyjnych	Liczba działań (wskaźniki produktu)
1	Spotkania z mieszkańcami	82
2	Doradztwo indywidualne	62
3	Liczba odwiedzin strony internetowej	54184

O trafności i skuteczności tych działań świadczą natomiast wypowiedzi beneficjentów. Otrzymywali oni informację bezpośrednio z LGD (40%) lub dowiadywali się o możliwościach udziału w Programie dzięki bezpośrednim spotkaniom z mieszkańcami lub ze strony internetowej LGD. Uzyskiwane w ten sposób informacje oceniali jako dostosowane do potrzeb odbiorców. Fakt, że nie wszyscy uznali, że były one atrakcyjne, to jest zachęcające do aplikowania o środki świadczy raczej o poziomie złożoności składanych aplikacji i wymagań programowych, a nie o jakości działań informacyjno-promocyjnych.

Tabela 24. Źródło wiedzy o LGD (beneficjenci)

Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?	beneficjenci
1. informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media, Internet)	60
2. dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	40
3 od liderów lokalnych	0

Tabela 25. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci)

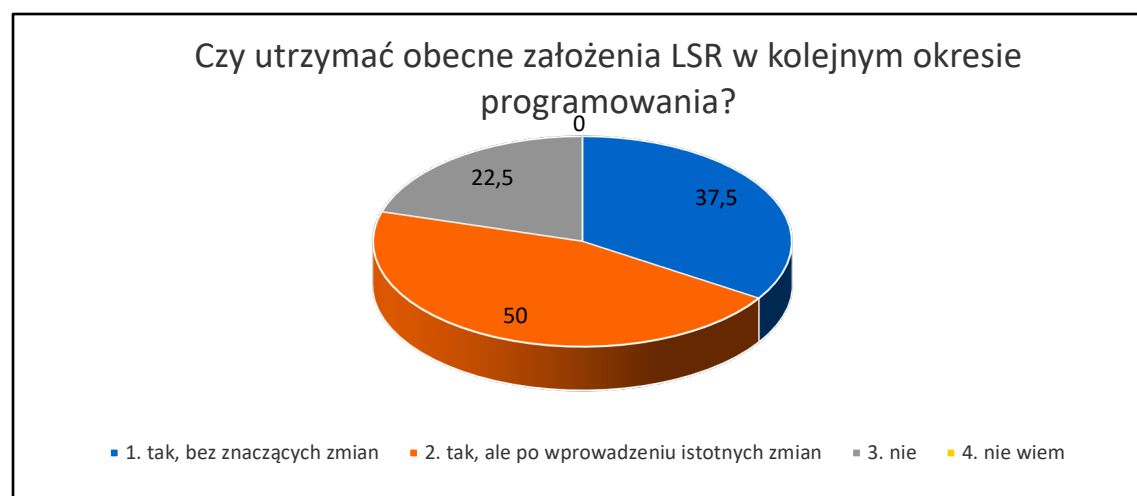
Ocena uzyskanych informacji:	tak	nie
wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	60	40
dostosowane do potrzeb odbiorcy	90	10
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	60	40

O skuteczności działań informacyjnych świadczy natomiast fakt, że mieszkańców cechuje wysoka świadomość działań podejmowanych dzięki obecności środków UE na obszarze LSR, nawet jeśli osobiście nie uczestniczyli w tych projektach. Ponad połowa mieszkańców (i wszyscy beneficjenci) mogła skorzystać z infrastruktury, która powstała dzięki tym środkom i przedsięwzięciom realizowanym w ramach LSR.

Tabela 26. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD

Korzystanie z przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR	Mieszkańcy	Beneficjenci
wiedza o tym, że w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych	82,5	100,0
korzystanie z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych	35,0	100,0
korzystanie z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych	65,0	100,0

Należy uznać, że obecne działania służące realizacji LSR są skuteczne i efektywne również ze względu na fakt, że cieszą się one wysokim uznaniem społecznym. Aż 87,5% mieszkańców uważa, że należy utrzymać obecne założenia LSR w przyszłości. Połowa mieszkańców oczekiwałaby wprowadzenia do LSR zmian.

Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD

Zmiany te powinny dotyczyć w szczególności – zdaniem mieszkańców – skali działań na rzecz dalszego rozwoju infrastruktury technicznej (modernizacja dróg, chodników, ścieżek rowerowych, budowie dodatkowej przeprawy przez Wisłę) i społecznej – możliwość opieki dla dzieci w wieku przedszkolnym (w godzinach popołudniowych) oraz dla osób starszych. Mieszkańcy oczekiwali także wsparcia lokalnych firm, ale także lokalnych inicjatyw gospodarczych (co może oznaczać bazowanie na lokalnych zasobach). Samym mieszkańcom potrzebne są dalsze działania aktywizacyjne, w tym te, które ukierunkowane są na aktywizację zawodową (przez dodatkową ofertę edukacyjną).

3.9. Ocena procesu wdrażania

Pytania badawcze

18. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
19. Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
20. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
21. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Realizacja finansowa i rzeczowa odbywała się zgodnie z planem. Ze sprawozdania LGD wynika, że działania we wszystkich obszarach podejmowane były regularnie.

Z badania beneficjentów wynika, że czuli się oni odpowiednio poinformowani o planowanych działaniach LGD, a jakość uzyskanych informacji były bardzo wysoka i umożliwiła przygotowanie wysokiej jakości wniosków o dofinansowanie, ale wówczas, gdy korzystali z informacji uzyskiwanych bezpośrednio w biurze LGD. Wśród beneficjentów pojedyncze osoby nie zgadzały się z dominującymi ocenami, że procedury naboru były przyjazne – ci, którzy się nie zgadzali z tymi opiniami to wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania.

Na podstawie wywiadów jakościowych można domniemywać, że te pojedyncze negatywne oceny związane były raczej z długością procesu oceny i koniecznością wprowadzania korekt do aplikacji, ale nie po stronie LGD, tylko po stronie Instytucji Zarządzającej.

Tabela 27. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)

Czy w Pani/Pana ocenie:	tak	nie
rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	50	50
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	50	50
procedury naboru były przejrzyste?	100	0
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	90	10

Wszyscy badani przyznali, że osiągnęli założone wskaźniki i sprzyjała temu w szczególności sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD oraz własny pomysł na ustalone wskaźniki. Trudności wiązano głównie z wymogami programowymi.

Tabela 28. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników

Czynniki:	ułatwia	utrudnia	bez znaczenia
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	100	0	0
trafność wskaźników	100	0	0
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	50	50	0

3.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Pytania badawcze

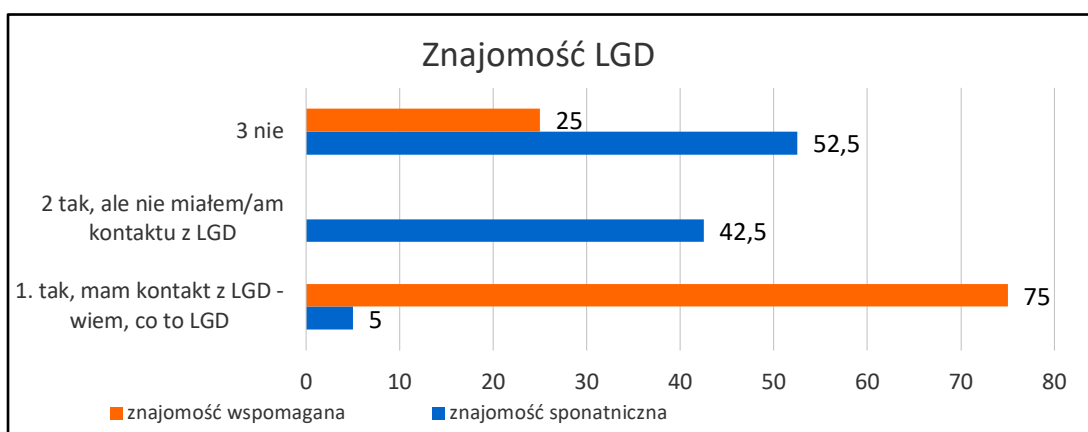
22. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
23. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
24. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
25. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?

Jednym z założeń programu LEADER jest budowanie więzi pomiędzy różnymi uczestnikami lokalnej przestrzeni społecznej. Ważną rolę ma tu do spełnienia Lokalna Grupa Działania, która służyć może jako inicjator, ale także platforma do współpracy różnych podmiotów. Rolę tę wypełnia na kilka sposobów, po pierwsze w sama konstrukcja Rady LGD sprzyja współpracy międzysektorowej, po drugie inicjuje działania, które mogą realizować wspólnie osoby reprezentujące różne społeczne grupy, wreszcie, po trzecie, może dzięki spotkaniom ze społecznością lokalną tworzyć przestrzeń do wchodzenia ze sobą w interakcje i podejmowania wspólnych działań.

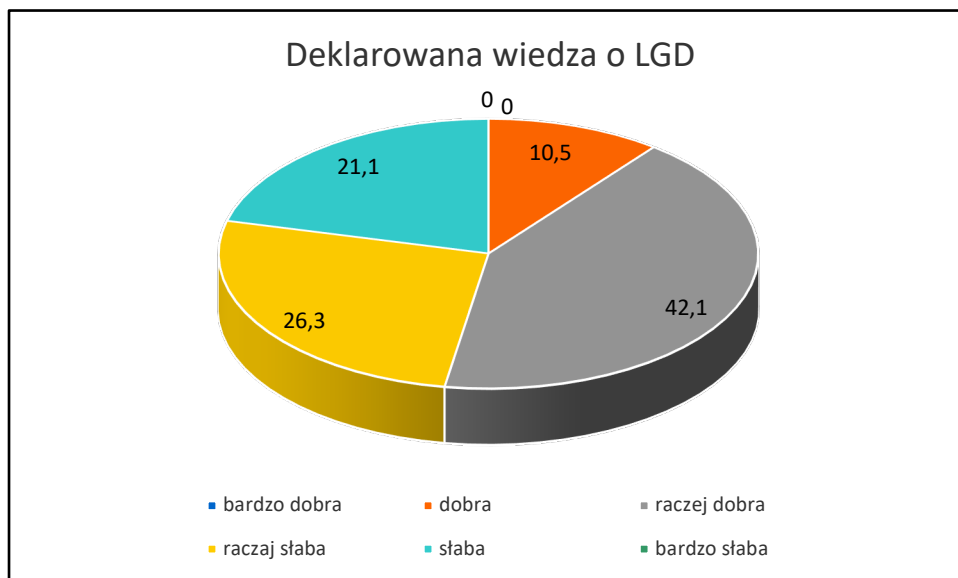
Z tej perspektywy, ważne jest to, jak LGD jest postrzegany zarówno przez mieszkańców (a wśród nich tych, którzy nie korzystali z finansowania), jak i przez członków stowarzyszenia LGD oraz osób podejmujących w imieniu LGD decyzji o kierunkach działań (Rada, Zarząd).

Nieco mniej niż połowa mieszkańców (47,5%) pytanych o to, czy wiedzą, czym jest LGD, jeśli nie pomagają im w odpowiedzi (przez podanie pełnej nazwy stowarzyszenia) odpowiadają pozytywnie (tzn. deklarują znajomość LGD) – tylko 5% zadeklarowała przy tym bezpośrednią styczność z LGD. Z drugiej strony, jeśli pytanie wspomagano przez podanie nazwy stowarzyszenia, proporcje te radykalnie się zmieniają. Aż 75% badanych mieszkańców wie, co to za stowarzyszenie. Różnica między znajomością spontaniczną i wspomaganą oznacza, że warto ułatwić identyfikację LGD przez dalsze działania informacyjno-promocyjne. Jednocześnie ponad połowa mieszkańców oceniła własną znajomość LGD jako dobrą, co może być sygnałem, że nie mają oni potrzeby rozszerzania wiedzy na temat stowarzyszenia i jego działalności.

Wykres 3. Znajomość LGD wśród mieszkańców

Wykres 4. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania

Mieszkańcy równie często dowiadują się o LGD przy okazji lokalnych spotkań i imprez (26,3%), z lokalnych mediów lub od innych mieszkańców (26,3%). Mniej skutecznym sposobem informowania o tym, czym zajmuje się LGD wydają się ulotki i plakaty. Z wywiadów indywidualnych wynika, że pożądane byłoby umieszczanie informacji o LGD przy przedsięwzięciach finansowanych ze środków PROW po to, żeby skutecznie wzmacniało identyfikację rolę LGD w rozwoju lokalnym.

Tabela 29. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy

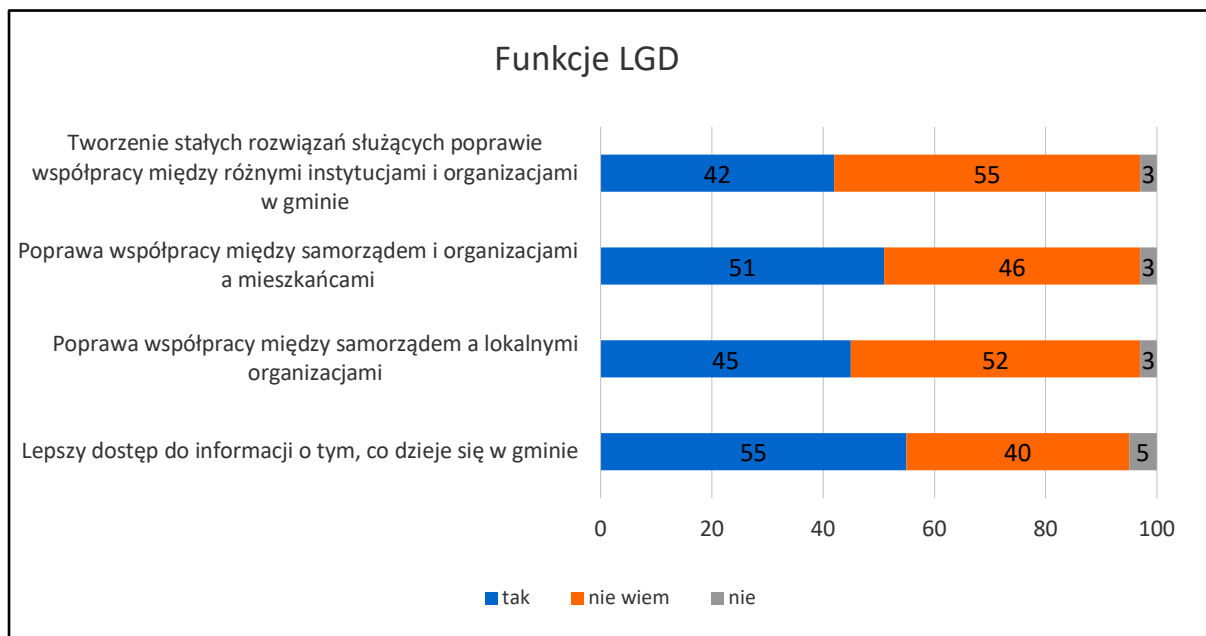
Źródła wiedzy	Procent*
ulotki, plakaty	0
informacje medialne/lokalna prasa	26,3
imprezy i spotkania lokalne	26,3
działania animacyjne LGD	5,3
od innych mieszkańców	26,3
samorząd gminy	0
samorząd powiatu lub regionu	0
punkty informacji europejskiej	0
interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD	0
inne, jakie?	15,8

*Dane nie sumują się do 100%, można było wybrać więcej niż 1 źródło wiedzy

Mieszkańcy, którzy mają jakieś wyobrażenie o LGD (tzn. zadeklarowali, że w ogóle spotkali się z tą nazwą), widzą w stowarzyszeniu przede wszystkim platformę informacyjną – miejsce, w którym najlepiej wiadomo o tym, co dzieje się w gminie (55%), ale także instytucję, która służy poprawie współpracy samorządu z organizacjami lokalnymi (45%) i mieszkańcami (51%). Ważną funkcją Lokalnej Grupy Działania – według mniej niż połowy badanych (42%) – jest to, że służy ona tworzeniu stałych rozwiązań, których celem jest poprawa współpracy między różnymi podmiotami w gminie. To bardzo ważne, oznacza bowiem, że można liczyć na to, że współpraca, do której dochodzi dzięki LGD lub z udziałem Grupy, jest bardziej trwała niż czas realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Wykres 5. Funkcje LGD w opinii mieszkańców

Podobnie funkcje LGD postrzegają badani członkowie stowarzyszenia. Badani podkreślają, że LGD ma i od początku istnienia miało bardzo ważną funkcję dla rozwoju obszaru LSR. Dla właściwego wykorzystania środków, ale przede wszystkim dla realizacji założonych celów ważną była współpraca międzysektorowa. LGD ma ważną rolę inicjującą rozwój lokalnych organizacji i włączanie się mieszkańców w działania na rzecz wspólnego dobra, w tym wspieranie grup nieformalnych.

4. Odpowiedzi na pytania badawcze

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
1	Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?	3.1	Cel główny oraz przypisane do niego cele szczegółowe zostały zrealizowane. grup docelowych tych działań jest bardzo wysoki. Na koniec 2020 roku jedynymi obszarami wymagającym intensywnych działań były rozwój kompetencji mieszkańców LGD w zakresie ochrony środowiska w tym przeciwdziałania zmianom klimatu (realizacja według harmonogramu zaplanowana do końca 2021 roku) i stworzenie warunków dla uprawiania turystykikwalifikowanej na obszarze PLGD (w ramach projektów współpracy). Większość wskaźników rezultatu i produktu udało się osiągnąć w stopniu wystarczającym, aby możliwe było ich całkowita realizacja do końca 2023 roku.
2	Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?	3.2	Realizowane działania mają pozytywny wpływ na kapitał społeczny obszaru LSR – szczególnie wpływa na poziom aktywności społecznej mieszkańców (połowa mieszkańców, którzy wykazują aktywność, robi to pod wpływem zachęt ze strony LGD). Zwiększyło się poczucie sprawczości mieszkańców, chociaż nadal jest ono umiarkowane.
3	W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?	3.2	W przyszłości należy w dalszym ciągu wspierać istniejące już organizacje pozarządowe oraz tworzyć i wspierać sieć nieformalnych liderów lokalnych, którzy zachęcaliby mieszkańców do większej aktywności społecznej.
4	W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?	3.3	Bezpośredni wpływ LSR to powstanie nowych przedsiębiorstw, rozwój istniejących już firm oraz stworzenie nowych miejsc pracy. W ramach realizacji LSR powstały 32 nowe miejsca pracy – w tym 17 dla osób z grup defaworyzowanych, 9 nowych przedsiębiorstw – w tym 4 utworzone przez osoby z grup defaworyzowanych, wspomagano rozwój 6 istniejących już firm produktów. Realizacja LSR ma także pośredni wpływ na przedsiębiorczość dzięki poprawie infrastruktury lokalnej.
5	Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?	3.3	Mieszkańcy uważają wspieranie przedsiębiorczości za kluczowe dla dalszego rozwoju obszaru. Wsparcie to powinno w dalszym ciągu dotyczyć w szczególności działań, które odwołują się do lokalności i bazują na lokalnych zasobach, w tym m.in. agroturystyki. Intensyfikacji wymaga promowanie tych przedsięwzięć (być może wspólne dla całego obszaru). Niezbędne jest też wsparcie rozwoju infrastrukturalnego (zwłaszcza komunikacji drogowej i rozwoju Internetu).

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
6	W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?	3.4	Poziom atrakcyjności obszaru zwiększył się lub udało się utrzymać jego standard. Poprawie uległa w szczególności infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna. Powstało 8 nowych obiektów a 2 zostały przebudowane.
7	W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?	3.4	Według mieszkańców wskazane byłoby wsparcie takich form turystyki i rodzajów infrastruktury turystycznej, które nie zwiększają antropopresji na środowisko – agroturystyki, małych obiektów noclegowych. Atutem są zabytki (które jednak wymagają remontów lub rewitalizacji). Niezbędne są dalsze działania promujące w sposób kompleksowy ofertę całego obszaru tak, żeby mogła ona być konkurencyjna wobec oferty większych miast, z którymi sąsiadują gminy LGD.
8	Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?	3.5	W LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane, a podejmowane działania odpowiadały na potrzeby tych grup.
9	Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?	3.5	Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w okresie realizacji LSR spadł. Utrzymuje się niekorzystna sytuacja kobiet oraz osób młodych na rynku pracy. Korzystne zmiany mają różną dynamikę w gminach tworzących obszar LSR. Należy uwzględnić, że realizacja LSR pokrywała się w czasie z okresem wzrostu gospodarczego. W kolejnej perspektywie finansowej należy uwzględnić ryzyko pojawiania się ubóstwa (też wykluczenia energetycznego) oraz bezrobocia wskutek wyhamowania gospodarki.
10	Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?	3.5, s. 28	Ze względu na sytuację kobiet na rynku pracy, warto uwzględnić w kolejnej perspektywie takie wsparcie przedsiębiorczości, które nakierowane jest na poprawę dostępności usług opiekuńczych (dla osób zależnych – dzieci i seniorów) oraz rozwiązań przyjaznych pracownikom.
11	W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?	3.6	Poziom innowacyjności jest trudny do oceny. Wprowadzanie we wszystkich celach szczegółowych promowano działania innowacyjne, jednak w kategoriach, jakie przyjęto na użytek sprawozdawczości, żadna operacja nie była ukierunkowana na innowacje.
12	Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?	3.6	Projekty cechowała innowacyjność, którą odnoszono do rozwiązań w skali podmiotu aplikującego o środki, obszaru LGD lub w powiązaniu z wypracowanymi poza Polską dobrymi praktykami

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
			lubrozwiązaniami wypracowanymi w projektach innowacyjnych w Polsce. Sądząc po sposobie opisu działań oraz tytułach wybranych projektów, które miały przyczynić się do podniesienia innowacyjności w rozwoju obszaru, innowacje miały charakter produktowy/usługowy, procesowy lub marketingowy.
13	Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?	3.7	Nie realizowano projektów współpracy.
14	Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?	3.7	Ze względu na brak doświadczenia PLGD z realizacją projektów współprac, ocena dalszych kierunków nie jest zasadna.
15	Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?	3.8	Tak
16	Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?	3.8	Dobrano odpowiednie środki informacyjno-promocyjne do postawionych celów.
17	Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?	3.8	Należy jednak wzmocnić przekaz pozwalający na identyfikowanie przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR.
18	Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?	3.9	Tak
19	Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?	3.9	Tak, z wyjątkiem przedłużającej się procedury biurokratycznej w Instytucji Zarządzającej
20	Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?	3.9	Tak
21	Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?	3.9	Tak

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
22	Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?	3.10	Tak
23	Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?	3.10	Tak
24	Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?	3.10	Tak, w pełni
25	Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?	3.10	Dzięki wysokiej spójności celów działań sformułowanych w LSR inwestycje są komplementarne.

5. Wnioski i rekomendacje

Wniosek	Rekomendacja
Niemał wszystkie postawione cele zostały zrealizowane, zarówno w kategoriach postępy finansowego, jak i rzeczowego.	Kontynuacja działań. Podjęcie tych działań, które zaplanowano na lata 2021-2023.
Nierównomierna jest aktywność mieszkańców poszczególnych gmin.	Intensyfikacja działań informacyjno-promocyjnych w gminach mniej dotąd aktywnych.
Cele LSR są nadal aktualne. Ma to być efektem trafnej diagnozy	Konsultacje społeczne nowych założeń LSR
Wsparcie dla NGO jest wystarczające, chociaż nie przekłada się znacząco na ich liczbę na obszarze LSR. Działania LGD mają duże znaczenia dla podejmowania aktywności społecznej przez mieszkańców (chociaż poziom tej aktywności jest umiarkowany).	Jeśli miałyby w dalszej perspektywie służyć wzmocnieniu potencjału organizacji należałoby kierować działania także do nieformalnych liderów lokalnych i z ich pomocą aktywizować mieszkańców.
Poczucie sprawczości i wpływu mieszkańców jest umiarkowane.	Wymaga dalszego wzmocnienia przez włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne oraz w działania na rzecz społeczności LSR.
Realizacji LSR przyczyniła się do wzmocnienia istniejących firm i powstania nowych przedsiębiorstw. Powstało 32 miejsc pracy. Ważniejsze, że część z nowych podmiotów oraz znacząca część miejsc pracy powstały z udziałem lub myślą o osobach z grup defaworyzowanych.	Kontynuacja dotychczasowych działań.
Jednocześnie mieszkańcy zwracają uwagę na konieczność dalszego inwestowania w otoczenie infrastrukturalne rozwoju przedsiębiorczości (zwłaszcza komunikacja drogowa, Internet)	Kontynuacja działań.
Mieszkańcy dużą wagę przywiązują do tego, aby dalszy rozwój nie naruszał dobrostanu przyrodniczego obszaru oraz żeby bazował na lokalnych zasobach, tradycjach, potencjałach.	Kontynuacja dotychczasowych działań.
Znaczącym elementem inwestycji podejmowanych w ramach LSR były te nakierowane na rozwój turystyki. W ramach LSR udało się zwiększyć liczbę i poprawić stan obiektów rekreacyjnych i sportowych.	Kontynuacja dotychczasowych działań.
Badani oczekują, że w dalszym okresie działania poza dalszym rozwojem infrastruktury, wspierany będzie rozwój turystyki niemasowej oraz zwiększana będzie	Działania promujące pełną i spójną ofertę obszaru, dalsze podnoszenie jakości zasobów kulturowych i infrastrukturalnych na obszarze LSR.

Wniosek	Rekomendacja
atrakcyjność kulturowa obszaru (m.in. dzięki rewitalizacji zabytków)	
W okresie realizacji LSR zmniejszył się poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego na większości jego obszaru. Nadal niezbędne są działania kierowane do osób narażonych na wykluczenie z rynku pracy: kobiety po urodzeniu dziecka oraz młodzi ludzie (do 30 roku życia)	Utrzymanie definicji grup defaworyzowanych
Ze względu na ryzyko wykluczenia tych grup (kobiety, młodzi) oraz z powodu niekorzystnych zmian demograficznych, brakuje wsparcia takich projektów, które premiowałyby przedsięwzięcia służące rozwojowi usług dla osób zależnych (co umożliwiłoby kobietom powrót na rynek pracy) oraz elastycznych rozwiązań zatrudnieniowych (większa szansa dla młodych).	Utrzymanie skutecznego kryterium punktowego dla grup defaworyzowanych
Niemożliwe jest trafne określenie, ile zrealizowano projektów innowacyjnych.	Precyzyjne zaznaczania w kartach oceny rodzaju innowacyjności. Dodatkowo punktowania powiązania innowacji dla obszaru z dobrymi praktykami z różnych projektów realizowanych w Polsce (nie tylko projektów innowacyjnych).
Do końca 2020 roku nie zrealizowano projektu współpracy	Zawiązanie partnerstwa, ze względu na ograniczony czas o charakterze regionalnym.
Partnerzy w ramach LGD spotykali się systematycznie, w okresie pandemii podjęto odpowiednie działania umożliwiające kontynuację współpracy	Kontynuacja dotychczasowej współpracy
Wysoko oceniana jest przejrzystość, przyjazność i przystępność informacji. Niżej oceniana jest strona biurokratyczna aplikacji (odpowiedzialność za tę komplikację lokowana jest poza LGD)	Dążenie do uproszczenia procedur.
Beneficjenci oceniają wsparcie ze strony LGD jako odpowiednie do ich potrzeb	Kontynuacja dotychczasowych działań
Wartością dodaną podejścia Leader jest przede wszystkim budowanie więzi między różnymi uczestnikami lokalnej społeczności i współpraca międzysektorowa.	Kontynuacja dotychczasowych działań
Mieszkańcy postrzegają LGD jako trwałą, stabilną organizację, która ma charakter pomostowy i platformy informacyjnej, platformy współpracy różnych sektorów.	Kontynuacja dotychczasowych działań

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR	5
Tabela 2. Postęp finansowy	6
Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy	7
Tabela 4. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy	8
Tabela 5. Rodzaje realizowanych działań w podziale na gminy – liczba projektów realizowanych w poszczególnych gminach	8
Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów	8
Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD	10
Tabela 8. Kapitał społeczny w gminach – liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców	12
Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną	13
Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność	13
Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania	13
Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania	14
Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców	15
Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	17
Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	18
Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców	19
Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy	20
Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru	21
Tabela 19. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2014 roku w opinii mieszkańców	22
Tabela 20. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach w opinii mieszkańców	23
Tabela 21. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców	23
Tabela 20. Sytuacja społeczna na obszarze LGD	25
Tabela 23. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych	28
Tabela 24. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD	28
Tabela 25. Źródło wiedzy o LGD (beneficjenci)	28
Tabela 26. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci)	29
Tabela 27. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)	31
Tabela 28. Źródła trudności w osiągnięciu celów (beneficjenci)	31
Tabela 29. Czynniki wpływające na osiąganie wskaźników	32
Tabela 30. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy	33

Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców	22
Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD	29
Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci)	31
Wykres 4. Funkcje LGD w opinii mieszkańców	32
Wykres 5. Znajomość LGD wśród mieszkańców	33
Wykres 6. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania	34

Załączniki. Narzędzia badawcze

Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczerze odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Rozwój gminy i powiatu

11. Proszę o ogólną ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy:

☐ bardzo dobra – gmina/powiat nie doświadcza znaczących problemów gospodarczych i społecznych	☐ dobra – pojawiają się problemy, ale możliwe jest ich rozwiązywanie	☐ raczej dobra – pojawiają się problemy, większość z nich może być rozwiązana
☐ raczej zła – pojawiają się problemy, tylko część z nich może być rozwiązana	☐ zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest trudna do rozwiązania	☐ bardzo zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest niemożliwa do rozwiązania

12. Jak sytuacja gminy zmieniała się w ostatnich latach (od 2014 roku)?

Sytuacja gospodarcza	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się
Sytuacja społeczna	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się

13. Jakie zmiany sytuacji gospodarczej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

liczba nowopowstających przedsiębiorstw	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
ilość inwestycji gospodarczych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
ilość ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
atrakcyjność ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
rozwój infrastruktury turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
warunki prowadzenia firm	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób bezrobotnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób młodych (do 35 rż)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób po 50 rż	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

14. Jakie zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

poziom bezrobocia	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
odpływ ludzi młodych z gminu/powiatu	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

15. Czy gmina zmieniała się w ostatnich 5 latach ze względu na:

Poziom atrakcyjności turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Promocji dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty kulturalnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Tożsamości mieszkańców z regionem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

16. Jak wyobraża sobie Pan(i) dalsze kierunki rozwoju turystyki w gminie – jak powinna się zmieniać w najbliższych latach?

- a. ....
- b. ....
- c. ....

17. Czy są jakieś branże gospodarcze, których rozwój w szczególności powinien być wspierany, żeby gmina mogła się rozwijać? Jeśli tak, jakie?

- a. ....
- b. ....
- c. ....

Wpływ mieszkańców na sytuację gminy**18. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości?**

1. tak	2 nie wiem	3 nie
--------	------------	-------

19. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy?

1. tak	2 nie wiem	3 nie
--------	------------	-------

20. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogę pomóc potrzebującym
--	---

21. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina
---	--

22. Czy kiedykolwiek podejmował(a) P. działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

1. tak	2 Nie
--------	-------

23. Czy do któryś z tych działań został(a) Pan(i) zachęcona przez Lokalną Grupę Działania?

1. tak	2 Nie
--------	-------

24. Co mogłoby zachęcić Panią/Pana do tego, aby włączyła się Pani/włączył Pan w działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

- a. ....
 b. ....
 c. ....

25. Czy wiadomo Pani/Panu o tym, żeby w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych?

1. tak	2. nie
--------	--------

26. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2. nie
--------	--------

27. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2. nie
--------	--------

Lokalna Grupa Działania i Lokalna Strategia Rozwoju

28. Czy słyszał(a) Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Pana/Pani gminie?

1. tak, mam kontakt z LGD	2 tak, ale nie miałem/am kontaktu z LGD	3 nie (do pyt. 22)
---------------------------	---	--------------------

29. Czy może Pani/Pan podać nazwę tej Lokalnej Grupy Działania?

Nazwa: .....

Jeśli nazwa nie jest poprawna:

Czy słyszał(a) Pani o .....[podać respondentowi nazwę LGD]

☐ tak	☐ nie
------------------------------	------------------------------

30. Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?

☐ ulotki	☐ plakaty	☐ informacje medialne/lokalna prasa
☐ imprezy i spotkania lokalne	☐ działania animacyjne LGD	☐ od innych mieszkańców
☐ samorząd gminy	☐ samorząd powiatu lub regionu	☐ punkty informacji europejskiej
☐ interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD		☐ inne, jakie?

31. Jak ocenia Pan(i) swoją znajomość działań Lokalnej Grupy Działania:

☐ bardzo dobra	☐ dobra	☐ raczej dobra
☐ raczej zła	☐ zła	☐ bardzo zła

32. Które z grup mieszkańców są w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):

1. dzieci i młodzież	2. osoby niepełnosprawne	3 seniorzy	4. osoby samotne
5. rodziny z dziećmi	6 osoby ubogie	7 kobiety	8 inne grupy, jakie?
9 nie ma takich grup (do pyt. 24)			

33. Lokalna Grupa Działania podejmuje działania, które kierowane są do różnych grup mieszkańców.

Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie:

dzieci i młodzież	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób niepełnosprawnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób starszych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób samotnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rodzin z dziećmi	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

osób ubogich	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
kobiet	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
przedsiębiorców	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rolników	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

34. Czy są jakieś ważne sprawy i problemy lokalne, które powinny w szczególności stać się przedmiotem działania Lokalnej Grupy Działania? Jeśli tak, jakie?

- a. ....
b. ....
c. ....

35. Czy w Pani/Pana opinii powstanie Lokalnej Grupy Działania sprzyja:

Lepszemu dostępowi do informacji o tym, co dzieje się w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Poprawie współpracy między samorządem a lokalnymi organizacjami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Poprawie współpracy między samorządem i organizacjami a mieszkańcami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Tworzeniu stałych rozwiązań służących poprawie współpracy między różnymi instytucjami i organizacjami w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

Beneficjenci

36. Czy korzystał(a) Pan(i) ze środków z Lokalnej Grupy Działania?

1. tak	2. nie
--------	--------

37. Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?

1. informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media)	2. dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	3 od liderów lokalnych	4 inne, jakie? .....
---	--	------------------------	-------------------------

38. Czy uzyskane informacje były:

wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	1 1 tak	2 2 nie
dostosowane do potrzeb odbiorcy	1. 1 tak	2. 2 nie
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	1 tak	2 nie

39. Czy w Pani/Pana ocenie:

rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	1 tak	2 nie
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przejrzyste?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	1 tak	2 nie

40. Jaki jest stopień osiągnięcia założonych celów?

☐ osiągnięto założone cele (do pyt. 32)	☐ nie osiągnięto celów, ale nie ma zagrożenia dla ich osiągnięcia na koniec projektu	☐ nie osiągnięto celów i jest zagrożenie, że nie uda się ich osiągnąć
--	---	--

41. Jeśli istnieje zagrożenie, że nie wszystkie cele zostaną osiągnięte, jakie mogą być tego powody (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi)?

☐ diagnoza potrzeb społeczności nie była (w pełni) trafna – źle wyznaczono cele	☐ cele przestały być aktualne ze względu na zmiany warunków zewnętrznych	☐ przyjęto niewłaściwe rozwiązania organizacyjne
☐ nie byliśmy przygotowani kadrowo do realizacji	☐ brakowało wsparcia ze strony LGD	☐ brakowało wsparcia ze strony innych instytucji
☐ inne, jakie?		

42. Co ułatwia, a co utrudnia osiągnięcie założonych wskaźników?

Czynnik wpływający na osiągnięcie wskaźników	Czy ten czynnik ułatwia, utrudnia czy może nie ma znaczenia?
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
trafność wskaźników	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
Inne, jakie?	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia

43. Czy w P. opinii w kolejnym okresie programowania należy utrzymać obecne rozwiązanie – rozwój lokalny kierowany przez społeczność wdrażany przez LGD?

1. tak, bez znaczących zmian	2. tak, ale po wprowadzeniu istotnych zmian (do pyt. 34)	3. nie (do pyt. 35)	4. nie wiem
------------------------------	--	---------------------	-------------

44. Jeśli niezbędne są poważne zmiany, czego powinny dotyczyć?

1. ....
2. ....
3. ....

45. Jeśli nie, dlaczego?

1. ....
2. ....
3. ....

Informacje o respondencie

M1. Nazwa gminy: .....

M2. Nazwa powiatu: .....

M3. Płeć:

1. kobieta
2. mężczyzna

M4. Wiek .....

M5. Wykształcenie:

1. podstawowe/gimnazjalne
2. zasadnicze zawodowe
3. liceum ogólnokształcące/ zawodowe/ technikum
4. pomaturalne/ policealne
5. studia licencjackie bądź inżynierskie
6. studia magisterskie, magisterium plus (np. doktorat, dwa kierunki)

M6. Ile osób (wszystkich domowników) liczy P. gospodarstwo domowe?.....

LGD (IDI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczere odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Państwa wypowiedzi są w pełni anonimowe i zostaną przedstawione w zbiorczych zestawieniach lub formie uniemożliwiającej identyfikację rozmówcy.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Informacje podstawowe

M1. Nazwa LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M2. Funkcja sprawowana przez respondenta (do uzupełnienia przez badacza)

M3. Siedziba LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M4. Rok utworzenia LGD: .....

M5. Respondent to reprezentant: mieszkańców przedsiębiorców NGO

M6. Zakres interwencji, jaki miał być realizowany w ramach uzyskanych środków (zaznaczyć wszystkie realizowane cele):

☐ przygotowanie lokalnej strategii rozwoju (wsparcie przygotowawcze)	☐ koszty bieżącej działalności	☐ rewitalizacja społeczno-gospodarcza
☐ wsparcie przedsiębiorstw	☐ wsparcie tworzenia inkubatora przedsiębiorczości	☐ działania na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (aktywizacja)
☐ animacja społeczności lokalnej (wzmacnianie potencjału społeczności)	☐ rozwój gospodarki społecznej	☐ poprawa i rozwijanie infrastruktury
☐ usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	☐ inne, jakie?	

II. Organizacja LGD

1. **Poza zespołem pracowników LGD (biurem) ważnym ciałem jest Rada LGD:**
  - a. Jak częste są posiedzenia Rady? Czy częstotliwość ta zmieniła się ze względu na wdrażanie instrumentu RLKS? Jeśli tak, czy miało to jakiś wpływ na zdolność decyzyjną (frekwencja, kworum do podejmowania decyzji, itp.)
  - b. O jakich sprawach, również tych wynikających z uregulowań wewnętrznych LGD, Rada obecnie decyduje (także poza oceną i wyborem projektów)? Jakie inne sprawy powinna opiniować lub o nich decydować?
  - c. Czy obecni członkowie Rady brali udział w tworzeniu LSR?
  - d. W jakim stopniu Rada może wpływać na kierunek i rodzaj podejmowanych działań?
    - i. W jakich sprawach instrument RLKS pozostawia swobodę decyzyjną LGD?
2. **Czy pod wpływem współpracy w ramach LGD poprawiła się komunikacja i zacieśniła się między aktorami wpływającymi na lokalny rozwój? Co się zmieniło?**

III. Wdrażanie LSR

3. **Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?**
4. **Czy cele LSR są nadal aktualne?**
  - i. Jakie cele już udało się osiągnąć?
  - ii. Czy są takie cele, których nie udało się dotąd osiągnąć – jakie? Dlaczego?
  - iii. Jeśli nie wszystkie cele są aktualne - co spowodowało, że straciły aktualność?
5. **Na jakim etapie wdrażania LSR jest Państwa LGD? Co już udało się zrobić, a co jeszcze przed Państwem?**
  - a. Czy, niezależnie od etapu, udało się Państwu osiągnąć przyjęte wskaźniki? Jeśli tak, co przyczyniło się do tego sukcesu? Dopytać o wpływ takich cech jak:
    - i. sprawność organizacyjna LGD;
    - ii. trafność wskaźników – proszę podać przykłady takich wskaźników, których trafność była niska.
  - b. Czy są jakieś wskaźniki, których osiągnięcie może być zagrożone?
    - i. Jeżeli tak, proszę wskazać które?
    - ii. Co spowodowało trudność w ich osiągnięciu? Tu w szczególności dopytać o:
      1. trafność wskaźników (jeśli tak – proszę podać przykład wskaźnika, który jest nietrafny);
      2. trafność diagnozy, na której opierała się LSR
      3. sprawność organizacyjna LGD; kompetencje pracowników; tempo i organizacja pracy (w tym Rady LGD),
  - c. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?
6. **Czy postawione cele można było osiągnąć lepiej, szybciej, łatwiej, gdyby zastosowane były inne rozwiązania? Jakie musiałyby to być rozwiązania?**
  - a. Jakie mechanizmy, powiązania, regulacje w szczególności przyspieszały wdrażanie LSR?
  - b. A jakie mu przeszkadzały?
  - c. Jakie wcześniejsze doświadczenia LGD wpływają na typ, zakres i łatwość wdrażania działań na rzecz rozwoju lokalnego?
7. **Co P. zdaniem utrudnia wdrażanie LGD? Proszę podać przykłady konkretnych problemów, których P. doświadczyliście:**
  - a. Po stronie LGD
  - b. W związku ze współpracą z JST?
8. **Jak – pod wpływem wdrażania RLKS – zmieniło się LGD i wyobrażenia Państwa o tym, czym ona jest?**
  - a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?

- i. Czy pod wpływem wdrażania RLKS zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jak oceniono wzrost/spadek/stagnację poziomu aktywności?
  - b. Jak wdrażanie LSR wpłynęło na komunikację między partnerami działań lokalnych?
  - c. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 9. **Jakie zmiany należy wprowadzić, aby usprawnić wdrażanie LSR?**
  - IV. **Rezultaty działań**
- 10. **Jak –według P. wiedzy – realizacja LSR wpłynęła na kierunek i tempo zmian na obszarze LGD?**
  - a. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?
  - b. Czy przyjęte wskaźniki pozwalają na włączenie grup narażonych na wykluczenie społeczne? Dlaczego?
  - c. Jak zmienia się potencjał turystyczny obszaru LGD?
  - d. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
    - i. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
  - e. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
  - f. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?
- 11. **Jak – pod wpływem wdrażania LSR– zmieniła się LGD i wyobrażenia mieszkańców o tym, czym ona jest?**
  - a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?
    - i. Czy zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jaka jest podstawa oceny tej zmiany (lub jej braku)?
    - ii. Jakie inne działania (niezależnie od wdrażania LSR) wpływają na aktywność mieszkańców?
  - b. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 12. **Czym jest według P. „zrównoważony rozwój” – czy cele LSR sprzyjają osiągnięciu tego stanu? Dlaczego?**
  - a. Jakie obszary tematyczne należy zaplanować dla RLKS, żeby stanowiły odpowiedź na lokalne wyzwania i jednocześnie mogły być realizowane na poziomie LGD?
  - b. Które cele obecnie sformułowane w LSR P. zdaniem wpłyną najbardziej na kierunek działań w kolejnych latach?
  - c. Czy przyjęte rozwiązania dotyczące wdrażania LSR będą miały wpływ na kierunek rozwoju powiatu w przyszłości? Na czym będzie polegał ten wpływ – jakie działania i rozwiązania przyjęte obecnie mogą mieć długofalowe (pozytywne lub negatywne) konsekwencje?
  - d. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? Co należałoby poprawić?
- 13. **Czy dla realizacji celów LSR niezbędne jest rozszerzenie finansowania o środki z RPO?**